

Eveliina Lehtonen

VUOROVAIKUTUSKORTIT
Vuorovaikutuskorttien kehittäminen vuorohoito-
ryhmään

Opinnäytetyö
Sosionomi Amk

2017

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Eveliina Lehtonen	Sosionomi (AMK)	Tammikuu 2018
Opinnäytetyön nimi		58 sivua 9 liitesivua
Vuorovaikutuskortit vuorovaikutuskorttien kehittäminen		
Toimeksiantaja		
Asikkalan kunta, Päiväkoti Hulivili		
Ohjaaja Eija Vikman		
Tiivistelmä		
<p>Vuorovaikutus on haastavaa isoissa ryhmissä varhaiskasvatuksessa. 3–5 vuotiaiden ryhmässä haastetta tuo lasten eri iät ja kehitysvaiheet. Vuorohoitoryhmässä tuo haastetta myös lasten hoitoajat, lapset ovat vaihtelevasti paikalla. Vuorohoitoa tarjotaan kumminkin aamu-, päivä, iltapäivä-, ilta- ja yöaikoina. Lasten vanhempien työaikojen puitteissa.</p> <p>Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen kehittämistyö, jossa avaan vuorohoitoryhmän vuorovaikutuskorttien kehittämisprosessia. Kehittämistyön lähtökohtana käytettiin ryhmähavain- toja ja työntekijöiden haastatteluja vuorovaikutukseen liittyvän teorian kanssa. Kehittä- miskysymykseni olivat: Mitkä ovat vuorovaikutuksen haasteet Viikariyhmässä? Millaiset vuorovaikutuskortit toimivat Viikari-ryhmän työntekijöiden työvälineenä? Miten ke- hitetään vuorovaikutuskortteja vuorohoito –ryhmään?</p> <p>Vuorovaikutuskortit tein itse piirtämällä. Tarkoituksena oli luoda mahdollisimman monikäyt- töiset, selkeät ja yksinkertaiset kortit auttamaan varhaiskasvattajia heidän työssään. Luoda heille uusi työkalu, jolla he voivat keskustella ja käydä läpi päiväkodissa tapahtuvia vuoro- vaikutustilanteita yhdessä lasten kanssa. Vuorovaikutuskorteissa seikkailee Viikari-kettu, mato ja pöllö. Tällä pyrin huomioimaan sukupuolineutraalisuutta. Tarkoituksena oli tehdä mahdollisimman yksinkertaiset kortit, joissa ei ole lapsia häiritseviä asioita.</p> <p>Vuorovaikutuskorttien kehittäminen onnistui hyvin, lopputuloksena oli, että vuorovaikutus- kortit lähtivät koko Päiväkoti Hulivilin kaikkien ryhmien käyttöön, eikä alkuperäisen tarkoi- tuksen mukaisesti vain Viikari-vuorohoitoryhmään. Vuorovaikutuskortit olivat kasvattajien mukaan selkeät, yksinkertaiset sekä monipuoliset käyttää. Vuorovaikutuskortit lähtivät en- siksi Nassikka-ryhmään kokeiluun ja esittelytilaisuuden jälkeen koko Huliviliin. Kortteissa ei ole tiukkaa ohjeistusta, vaan kasvattajat saavat ottaa kortit käyttöön, niin kuin heille sopii.</p>		
Asiasanat		
vuorovaikutus, vuorovaikutuksen vaikutus, varhaiskasvatus, vuorovaikutuskortit		

Author (authors)	Degree	Time
Eveliina Lehtonen	Bachelor of Social Services	January 2018
Thesis Title Interaction cards Developing interaction cards		58 pages 9 pages of appendices
Commissioned by Municipality of Asikkala, day nursery Hulivili		
Supervisor Eija Vikman		
Abstract <p>Interaction is challenging in large groups in early childhood education. In the group of the 3-5-year-old children, the challenging parts were the children's different ages and phases of development. In round-the-clock care group, the challenges were the children's care times because the children were treated at varying times. However, on round-the-clock care is available during the night-times, morning, day, afternoon and evening, depending on the parents` working hours.</p> <p>This thesis is a functional development examination in which the developing process of education interaction cards for the round-the-clock care group were investigated. Group observations and the workers' interviews starting were used along with the related theoretical information as a starting point for the development. The development questions referred to: Challenges of the interaction in Viikari-group.</p> <p>The objective was to create multipurpose, clear and simple cards to help early childhood professionals in their work and to create a new tool with which they can discuss and can process social situations which take place in the day nursery together with the children. In the interaction cards, Viikari-fox, a worm and an owl wander in the daycare. This aims to direct attention to sex neutrality, and there are only two friends with Viikari-fox so it would be easier for children to perceive. The purpose was to make the cards as simple as possible so there would be no distracting matters on them.</p> <p>The cards were successfully developed, and as a final result the interaction cards were taken into use by all the groups of Hulivili day nursery, instead of only the Viikari round-the-clock care group, which was the original plan. According to the educators, the interaction cards were clear, simple and versatile to use. The interaction cards were first used in the Nassikka group, and after the introduction they went for away the whole of Hulivili. There are no tight instructions on the cards but the educators may start using them as they see it is best for them.</p>		
Keywords interaction, effect of interaction, early childhood education interaction cards		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	VUOROVAIKUTUS	7
	2.1.1 Lasten vuorovaikutus.....	8
	2.1.2 Vuorovaikutus ryhmässä	9
	2.1.3 Vuorovaikutus ja kasvattaminen	11
	2.1.4 Leikin merkitys vuorovaikutuksessa.....	13
3	LAPSEN KEHITYKSEEN VAIKUTTAVAT ASIAT	15
	3.1 1-3 vuotiaiden kehitys.....	16
	3.1.1 Tunne-elämä.....	16
	3.1.2 Kieli.....	17
	3.1.3 Perimä ja ympäristö	19
	3.1.4 Kognitiiviset toiminnot	19
	3.2 3-5 vuotiaiden kehitys.....	21
	3.2.1 Tunne-elämä.....	22
	3.2.2 Kieli.....	23
	3.2.3 Perimä ja ympäristö	24
	3.2.4 Kognitiiviset toiminnot	24
	3.3 Lapsen herkkyykskaudet.....	26
4	VARHAISKASVATUS	26
	4.1 Päivähoito	27
	4.2 Vuorohoito.....	27
5	VARHAISKASVATUS ASIKKALASSA.....	28
	5.1 Päiväkoti Hulivili	28
	5.2 Viikari-ryhmä	28
	5.3 Viikari-ryhmän työntekijät	29

6	KEHITTÄMISTYÖ	29
6.1	Kehittämistyön tärkeys ja merkitys	30
6.2	Kehittämistyön ja toiminnallisen työn yhdistäminen.....	31
7	TOIMINNALLINEN TYÖ.....	32
8	VUOROVAIKUTUSKORTTIEN TAVOITTEET, KÄYTÄNNÖLLISYYS JA KEHITTÄMINEN.....	33
8.1	Vuorovaikutuskorttien tavoitteet	33
8.2	Vuorovaikutuskorttien käytännöllisyys.....	33
9	AINEISTON KERÄÄMINEN RYHMÄSTÄ JA TYÖNTEKIJÖILTÄ	34
9.1	Havainnointi	34
9.2	Ryhmän havainnointi.....	35
9.3	Haastattelemine	36
9.4	Työntekijöiden haastattelemine	37
9.5	Analysointi ja analysoinnin jälkeen työskentely	40
9.6	Hyödynsin materiaalini kortteihin.....	42
10	OPINNÄYTETYÖNI LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	45
11	KORTTIEN KEHITTÄMINEN YHTEISTYÖSSÄ TILAAJAN KANSSA	50
11.1	Osittain valmiiden korttien esitleminen ja jatkotoimen piteet	50
11.2	Korttien valmistumisen jälkeen.....	51
12	POHDINTAA	53
	LÄHTEET	55
	KUVALUETTELO	59
	TAULUKKOLUETTELO.....	59
	LIITTEET	60

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on kehittää vuorovaikutuskortit Päiväkoti Hulivilin Viikari-vuorohoitoryhmän työntekijöiden työvälineeksi, ryhmän vuorovaikutuksen kehittämiseksi. Aiheeni sain kyselemällä edelliseltä työnantajalta. Päiväkoti Hulivilissä itse aiemmin työskenneltyäni tiesin vuorovaikutushaasteen olemassa olon lapsiryhmissä. Tähän mielestäni on hyvä kehittää apuvälineitä.

Vuororyhmässä on haasteita avoimesta ilmapiiristä ja lasten luottamuksellisen suhteen luomisesta. Lasten itsetuntoon vaikutti se, että ryhmässä vaihtui työntekijät ja lapset. Vuorovaikutussuhteiden luonti ryhmässä oli haastavaa, kun joku meni ja joku tuli paikalle koko ajan. On todella harvinaista, että lapset olisivat edes johonkin aikaan päivästä kaikki samaan aikaan paikalla. Lapsiryhmässä vaikuttaa myös ryhmän dynamiikkaan se, ovatko kaikki villit lapset paikalla vai onko paikalla hieman arempia lapsia.

On mielestäni hyvä tietää päiväkodissa vuorovaikutuksesta, vuorovaikutuksen ongelmista sekä ryhmän vuorovaikutuksen kehittamisestä. Aihe on moninainen, kun vuorovaikutuskortteja kehitetään haastavaan vuorohoitoryhmään. Ryhmän haastavuuden takia tiedän, että työntekijät odottavat vuorovaikutuskorttien syntymistä ja niiden saamista käyttöön. Minua on henkilökohtaisesti kiinnostanut ihmisten välinen vuorovaikutus ja vuorovaikutuksen erilaiset muodot. Vuorovaikutusta tapahtuu koko ajan ja emme tavallaan edes kaikkea tiedosta. Lapsilla on vuorovaikutuksessa haasteita monista syistä johtuen, kuten huonosta kommunikaatiotaidoista, iästä, lapsen kehityksestä, kielen kehityksestä, traumoista, kasvatuksesta, vammasta tai sairaudesta.

Opinnäytetyön kontaktiverkoston kuuluvat Asikkalan kunnan varhaiskasvatuksen johtaja, Päiväkoti Hulivilin esimies ja Hulivilin työntekijät. Erityisesti vuorohoitoryhmä Viikarin työntekijät ja Viikari-ryhmän lapset. Viikari-ryhmän lapset ovat isossa asemassa työssäni, koska heitä havainnoimalla pyrin auttamaan työnteki-

jöitä ratkaisemaan vuorovaikutuksen ongelmia vuorovaikutuskorttien avulla. Viikari-ryhmän työntekijöitä haastatteleamalla he pääsevät osallistumaan korttien kehittämiseen. Kontakti verkostoon kuuluu myös Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulun ohjaava opettajani Eija Vikman.

2 VUOROVAIKUTUS

Vuorovaikutukseen tarvitaan vähintään kaksi ihmistä. Sitä voi olla sanallista tai sanatonta vuorovaikutusta. Vain vuorovaikutuksessa olevat ihmiset tiedostavat olevansa vuorovaikutuksessa keskenään. (Launonen 2007.) Vuorovaikutustaidot tarkoittavat halua ja kykyä vaihtaa ajatuksia, kokemuksia, mielipiteitä tai tekoja toisten ihmisten kanssa ja näin toimia yhdessä. Vastavuoroisuus on keskeistä, eli molemmat osapuolet antavat oman panostuksen tilanteen vuorovaikutukseen. (Vuorovaikutustaitoja voi oppia s.a.) Seuraavaksi (kuva 1) on vuorovaikutuksen portaat kuvattuna.

Vuorovaikutuksen portaat

Lähde: Kommunikoinnin portaat (McDonald 2004)

Kuva 1

Vuorovaikutusportaissa selviää hyvin, mitä kaikkea vuorovaikutus on ja kuinka vuorovaikutus kehittyy vaiheittain. Vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa,

huomaa usein ihmisen mielialan. Esimerkiksi jos ihminen huutaa vihaisena, niin hän on vihainen. Vuorovaikutuksessa on usein ihmisellä kieli mukana, koska hän puhuu, huutaa tai kuiskaa. Mutta ilman kieltäkin voidaan olla vuorovaikutuksessa ilmeillä ja eleillä sekä keholla. Tällöin voi olla vaarana, että vuorovaikutusta eivät osapuolet ymmärrä oikein. Hyvä vuorovaikutus koostuu siitä, että vuorovaikutuksen osapuolet ymmärtävät toistensa tarkoituksen ja asiat tulevat selviksi osapuolten välillä. (Nurmilaakso 2011, 28-32.)

Vuorovaikutusta tapahtuu myös internetissä sosiaalisessa mediassa tai kännykällä viestien ja puheluiden muodossa toiselle ihmiselle. Tällaisissa vuorovaikutuksellisissa viestittelyissä, vuorovaikutuksen osapuolet eivät näe välttämättä aina toisiaan, ja tällöin ei voi toinen osapuoli olla aina varma, miten toinen henkilö ymmärtää kyseisen asian. Myös tällaiseen viestittelyyn kuuluvat usein hymiöt, joita voivat osapuolet lukea ihan eri lailla. Molemmat osapuolet eivät ymmärrä vuorovaikutusta samalla tavalla. Kirjoittaminen antaa mahdollisuuden hidastempoisempaan vuorovaikutukseen. (Väestöliitto 2017; Launonen 2007.)

Vuorovaikutus kuuluu isona osana ihmisten välisiin suhteisiin, koska näissä suhteissa tärkeimpänä kommunikointitapana on puhuminen ja kieli. Mutta ihmisten välisissä suhteissa monilla muilla asioilla on myös vaikutusta ihmissuhteen luonteeseen ja siihen, että kommunikointi pelaa ihmissuhteessa. Ilman vuorovaikutusta ei voi tietää, mitä toinen ajattelee milloinkin. Jos luulee tietävänsä, mitä milloinkin toinen ajattelee ja tekee olettamuksia, tällöin lopputulos saattaa olla väärinkäsitys, jossa ei ole mitään siihen viittaavaa, mitä toinen oikeasti ajattelee. Hyvään vuorovaikutustilanteiden syntyyn tarvitaan vuorovaikutuksen osapuolilta kuuntelutaitoa ja kuulemisen taitoa. (Väestöliitto 2017; Launonen 2007.)

2.1.1 Lasten vuorovaikutus

Lapset aloittavat vuorovaikutuksen luomisen pyynnöillä, kysymyksillä ja toteamuksilla. Nämä ovat kuitenkin kiinni lapsesta ja lapsen omista tarpeista. (Holkeri-Rinkinen 2009, 142 - 144.) Ensimmäisten vuorovaikutuksellisten tilanteilla on merkitystä lapsen puheenkehityksellä ja samalla tärkeä rooli lapsen vuorovaiku-

tukselle. Lapsi oppii vuorovaikutusta ympäristöstään, ympärillä tapahtuvista asioista, ympärillä olevista ihmisistä ja muusta lasta ympäröivistä asioista. Vuorovaikutus on myös kiinni lapsen itsetunnosta. Myös lapsen aikaisemmat kokemukset ja elämä myös vaikuttaa heidän vuorovaikutuksen tuottamiseen. (Launonen 2007.) On hyvä, että aikuiset, jotka ovat lapsen kanssa tekemisissä, kasvattajat ja lapsen vanhemmat, kasvattavat lasta kasvatuskumppanuuden mukaisesti yhteisymmärryksessä ja sovussa. Tällöin lapsi saa hyvät kasvuolosuhteet ja näin hänen vuorovaikutus kehitty ympäristön vaikutusten mukaan. (Suoranta 2002, 29-32.) Vuorovaikutuksessa lapsi käyttää omaa kieltään oman minän ja yksilöllisyyden ilmaisemiseen. Vuorovaikutustilanteissa lapsi oppii samalla näyttämään ja sanoittamaan omia tunteitaan, mieltymyksiään sekä ajatteluaan toisille.

2.1.2 Vuorovaikutus ryhmässä

Ryhmä muodostuu vuorovaikutuksesta ryhmän jäsenten välillä. Vuorovaikutus käynnistää ryhmän toiminnan ja pitää sitä yllä myös. Ryhmän sisällä tapahtuvaa vuorovaikutusta kutsutaan ryhmäviestinnäksi. Keskinäisellä viestinnällä ryhmän jäsenet yrittävät muodostaa sanoille ja asioille riittävästi yhteisiä merkityksiä saavuttaakseen ryhmän tavoitteen. (Kielijelppi 2004 - 2010.) Ryhmässä on enemmän kuin kaksi, jotta ryhmä muotoutuu. Kun ryhmässä on erilahtokohdista tulevia jäseniä, ryhmään muokkaantuu haasteita vuorovaikutuksen osalta. Kukin ihminen on vuorovaikutuksessaan hyvin yksilöllinen ja erilainen, tämä johtuu kukin yksilöllisistä luonteista ja temperamenteista. Myös koettu elämä ja ympäristön vaikutukset näkyvät kunkin vuorovaikutustaidoissa. Ihmisillä on tärkeä kuulua erilaisiin ryhmiin.

Ryhmässä on kasvattajilla haastetta, että ryhmän kaikki jäsenet tulevat vuorovaikutukseen yhteisissä tilanteissa mukaan. Ryhmän koolla on myös tässä vaikutusta, kuinka iso ryhmä on. Isossa ryhmässä jää arimmat lapset usein vuorovaikutustilanteiden ulkopuolelle. Myös ison ryhmän mielenkiinnot saattavat hajota liikaa, ja tällöin koko ryhmällä ei ole samanlaisia ja yhdenmukaisia tavoitteita vuorovaikutukselle. (Korkeamäki 2011, 45.)

Tänä päivänä yleistyvä pienryhmätyöskentely päiväkodeissa antaa lapsille erilaisia vuorovaikutusmahdollisuuksia pienemmässä ryhmässä, sekä kasvattajat pääsevät lähemmäksi tarkastelemaan ja tukemaan lapsen vuorovaikutuksen kehittymistä ja muuta kasvamista. Pienryhmässä myös lapset helpommin kuuntelevat muita ryhmänjäseniä ja pienryhmässä tapahtuu vuorovaikutusta lasten välilläkin. Erilaiset ryhmän arkiset tilanteet antavat erilaisia tilaisuuksia lapsille ja kasvattajille vuorovaikutuksen opettelemiseen ja vuorovaikutukseen, kuten rauhallisissa ruokailuhetkissä lapset voivat opetella ruoka-ainesanoja sekä käyttäytymistapoja. Kasvattajan läsnäolo vuorovaikutustilanteissa lisää vuorovaikutuksen syntymistä sekä kasvattaja voi laajentaa vuorovaikutustilanteiden aiheiden teemoja. Yhdessä tekeminen antaa mahdollisuuksia laajentaa lasten näkökulmia asioihin ja tilanteiden ulkopuolelle verrattuna heidän aikaisempiin kokemuksiin. Näin saadaan lapsia johdatettua vuorovaikutuksellisesti muodostamaan yhteyksiä menneen ja nykyisen välillä. Lapset saattavat näin myös aloittaa ratkaisemaan ongelmia vertailemalla asioita keskenään. Kun vuorovaikutus on vuorovaikutteista, hyvää ja turvallista, se lisää käsitteellistämistä, päättelyä, avun pyytämistä ja avun käyttämistä. (Korkeamäki 2011, 45.)

Vuorovaikutusta ryhmässä on paljon tutkittu erilaisista näkökulmista. On erilaisia tutkimuksia tehty siitä, mistä vuorovaikutus ryhmässä koostuu, tehty tutkimuksia eri-ikäisten ryhmän vuorovaikutuksesta, mitkä vaikuttavat ryhmän vuorovaikutukseen, kuinka iso ryhmässä on vuorovaikutuksessa toisiinsa ja kuinka iso osa ei tunne kuuluvansa ryhmän vuorovaikutukseen. Tutkittua tietoa on vuorovaikutuksesta paljon. Mitä enemmän ryhmässä on jäseniä, sen vaikeammaksi ryhmän vuorovaikutus on, koska olisi tärkeää, että jokainen ryhmän jäsen saisi oman panostuksensa tuotua vuorovaikutustilanteeseen eli jokainen yksilö ryhmässä saisi oman äänensä kuuluviin. Ryhmän vuorovaikutus on tärkeää silloin, kun ryhmän kuuluisi ryhmänä toimia tai tehdä jotakin asiaa, päättää jotakin tai saada jostakin asiasta yhteisymmärrys aikaseksi. Lasten kohdalla päiväkodissa kasvattajat auttavat tässä ryhmän vuorovaikutuksessa lapsia.

Ryhmän johtamisestakin on tehty tutkimus, koska ryhmän johtajalla on iso asema ryhmän vuorovaikutuksessa. He toimivat mallina koko ryhmälle vuorovaikutustilanteissa. Milla Kauniston 2015 tekemässä pro gradu –tutkimus näyttää toteen sen, että ryhmien johtajat tiedostavat heidän roolinsa ryhmän vuorovaikutuksessa, ja heidän mielestä on tärkeää, että ryhmän vuorovaikutustilanteissa, että ryhmän jäsenet viihtyvät vuorovaikutustilanteissa. Tutkimus kertoo myös, että ryhmän vuorovaikutukseen vaikuttaa ryhmän ilmapiiri, ryhmän tarkoitusperä sekä ryhmän jäsenten määrä. Myös sillä on vaikutusta ryhmä muotoutunut pakosaneleman esimerkiksi työpaikkojen työntekijöistä koostuvat ryhmät, päiväkotiryhmät ja koulu ryhmät vai onko ryhmä muotoutunut ryhmän jäsenten vapaaehtoisuuden pohjalta, kuten erilaiset harrasteryhmät. Tutkimus kertoo sen, että ryhmän vuorovaikutusta saattaa heikentää moni asia, kireä ilmapiiri ryhmässä, ryhmän jäsenten liika erilaisuus, vaikeiden asioiden selvittäminen ryhmässä sekä jos ryhmä jäsenet ovat hyvin erilinjoilla asioista. Ryhmään kohdistuvat paineet saattavat myös vaikuttaa ryhmän vuorovaikutukseen heikentävässä määrin. (Kaunisto 2015, 16-17, 35-37.)

2.1.3 Vuorovaikutus ja kasvattaminen

Kasvattamisessa on myös vuorovaikutus isossa asemassa. Varsinkin kun päivähoidossa työntekijöiden kuuluu toimia kasvatuksellisessa asemassa jokaiselle lapselle sekä tukea lasten vanhempia lapsiensa kasvattamisessa. Vuororyhmä koostuu eri-ikäisistä lapsista, tällöin kunkin lapsen ikä ja elämänvaihe pitäisi huomioida lapsen tason mukaan ja heitä pitäisi tukea ikänsä mukaan. (Hellström 2000, 45, 61.) Vuorovaikutus on ikätasoista. Vuorovaikutuksessa lapsen kanssa, erityisen tärkeää on katsekontakti lapseen. Kasvattaja olisi hyvä kyykistyä lapsen tasolle keskustellessaan lapsen kanssa, tällöin myös katsekontakti toimii osana vuorovaikutusta. Kun kasvattaja kyykistyy lapsen tasolle niin, lapsi kuuntelee kasvattajan asian ja asia menee lapselle helpommin selväksi. Vuorovaikutus saattaa jatkuu tästä, koska lapsi tekee kasvattajalla jatkokysymyksiä. Tällöin myös lapselle vahvistuu tunne siitä, että häntä kuunnellaan ja hänen asiaan pidetään tärkeänä asiana. (Koivunen. 2009. 47.) Lähtökohtana hyvälle vuorovaikutukselle ja lapsen kohtaamiselle on aikuisen hyvä tilanne taju, lapsen tunteminen ja paneutuminen hänen asiaan sekä hänen asian arvostaminen. (Korkeamäki 2011. 45).

Lapset ja kasvattajat ovat vuorovaikutustilanteissa mukana omana itsenä eli omalla persoonalla. Vuorovaikutusta voi olla komentava, käskevä, iloinen tai ohjaava, ja tämä kertoo vuorovaikutuksen tilanteiden ja ryhmän ilmapiirin. Varhaiskasvatusympäristössä päivän erilaiset toiminnat, arjen rutiinit ja erilaiset etukäteen suunnitellut toiminnat antavat kasvattajille monia mahdollisuuksia spontaanille vuorovaikutukselle että tavoitteelliselle vuorovaikutukselle. Taitava kasvattaja osaa käyttää tällaiset tilaisuudet hyödyksi lapsen kehittämisen edistämiseen. Vuorovaikutustilanteissa kasvattaja on aina lasten mallina, näyttää esimerkkiä toiminnallaan vuorovaikutustilanteissa. Myös kasvattajan arvot ja hyväksyntä erilaisia asioita kohtaan välittyy vuorovaikutustilanteissa lapsille. (Korkeamäki 2011, 45).

Lastenpsykiatri Jukka Mäkelän mukaan tutkimukset kertovat, että lapsen kasvatusta vaikuttaa lapsen aivojen kehittymiseen. Vuorovaikutuksesta pois jäämällä lapsen aivokapasiteetti vähenee, kun taas vuorovaikutus, koskettelu, ilmeet jäävät lapsen aivoihin pysyvästi. Tällaiset pysyvät asiat vaikuttavat lapseen koko hänen elämänsä ajan ja auttavat selviytymään stressitilanteista. Lapsen kanssa ollessa vuorovaikutuksessa olisi hyvä sanoa sanoja, joita lapsi ymmärtää ja erilaisia sanoja ei kannata käyttää liikaa. Vuorovaikutuksessa on kumminkin tarkoitus, että molemmat vuorovaikutuksessa olevat tuntevat itsensä tulleen ymmärretyksi ja kuuluksi. Lapsen kanssa vuorovaikutuksessa kasvattaja tukee samalla lapsen vuorovaikutusta ja auttaa lasta opettelemaan uusia sanoja ja sanojen tarkoituksia. Lasta ei saa mollata, nauraa tai kiusata vuorovaikutuksestaan, toisille lapsille vuorovaikutus on hankalampaa kuin toisille sekä lapsi ei saa kokea, että vuorovaikutus on pelottavaa. (Koivunen 2009, 47-49.)

Laadukkaassa varhaiskasvatuksessa päiväkodin tulisi tarjota lapselle kielellisesti virikkeellisen ympäristön. Tällöin ympäri olevaa materiaalia voidaan käyttää kielellisen kehityksen tukemiseen vuorovaikutuksella. Tällaisia materiaaleja löytyy tänä päivänä paljon valmiina, erilaisiin tilanteisiin ja erilaisista asioista sekä uusia

materiaaleja voi aina luoda uusia. Suomalaiseen kulttuuriin kuuluu erilaiset loruteltut ja riimitellyt, joiden kautta lapsi opettelee tuntemaan suutaan ja on vuorovaikutustilanteessa samalla. (Nurmilaakso 2011, 37.)

Positiivisen ja lasta kannustava vuorovaikutus edistää lapsen ja kasvattajan vuorovaikutusta. Tämän alkutekijänä toimii se, että kasvattajalla on positiivinen kuva lapsesta. Kasvattaja näkee lapsen kehittyjänä, josta pitää ja samalla kasvattaja voi samaistua myötätuntoisesti. Kannustavassa vuorovaikutuksessa on lapselle ja lapsen kehitykselle paljon hyviä puolia. Lapsen hyviin ja positiivisiin asioihin otetaan kantaa. Lapsi haluaa edistää omia taitojaan, niin vuorovaikutuksen kohdalla, kun muunkin. Kun ilmapiiri on positiivinen, on kaikilla osapuolilla helpompaa työskennellä ja kehittää itseään. (Hundeide 2011, 9-10.)

2.1.4 Leikin merkitys vuorovaikutuksessa

Leikki on yksi lapsen perustarpeista, tämän avulla lapsi tutkii ja harjoittelee oman kehon ja ympärillä olevien asioiden hahmottamista. Leikeissä lapsi harjaantuu fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti. Kun kieli kehittyy, lapselle tulee leikkeihin mukaan mielikuvitus. Yleensä lapsen tullessa 3-4 vuoden ikään lapsi alkaa ottaa leikkikavereita leikkeihin ja näin olemaan leikkijöiden kanssa vuorovaikutuksessa. Alle 3-vuotiaat leikkivät vielä paljon yksin tai ryhmässä mukana, jossa on mukana kasvattaja. Kasvattajan merkitys on tärkeää alle 3-vuotiaalle leikitilanteissa. Tämä riippuu lapsesta paljon, päiväkotimaailmassa useat 3-vuotiaat lapset leikkivät jo muiden lasten kanssa, mutta joukossa on niitä, jotka leikkivät mieluummin yksin tai pelkästään kasvattajan kanssa. Lapsen kehityksestä ja vuorovaikutussuhteiden luontiin leikeissä on hyvä kasvattajan seurailta ja tarvittaessa ohjailta lasta. Leikki ei saa olla liikaa pelkästään lasten harteilla, koska lapsiryhmässä on vuorovaikutukseltaan hyvin eri kehityksellisiä lapsia. Kun vuorovaikutus ja sanat ovat kehittyneet lapsilla eri tahtiin, tämä saattaa aiheuttaa lasten välille kitkaa, erimielisyyksiä ja riitatilanteita. Myös päiväkodissa eri-ikäiset lapset leikkivät samaa leikkiä, kasvattajien on huomioitava lasten leikkiä, sillä eri-ikäisten ja eri kehityskohdassa olevilla lapsilla leikki on hyvin erilaista. (Koivunen 2009, 40-41; Sajaniemi ym. 2015, 123-130.)

Leikkiessään muiden lasten kanssa lapsi opettelee vuorovaikutuksen avulla jakamaan kokemuksiaan ja merkityksiään. Mielikuvitusleikit ja roolileikit tuovat lasten leikkeihin erilaisia vaikutteita lapsen maailmaan ja vuorovaikutukseen. Kasvattajien on hyvä seurata ja havainnoida myös leikin sisältöä, sillä lapsen leikkiessä saattaa lapsen ympäristöstä paljastua asioita. Jos lapset menevät hämillään leikin aikana, ryhmässä joku on nähnyt tai kokenut jotain, mitä muut eivät ole, tulee tilanteita, jolloin lapset hakevat kasvattajan paikalle selvittämään hämmennyksen kohdan. Leikeissä myös tapahtuu vuorovaikutuksen ja lasten kehityksen takia kiusaamista, johon kasvattajien on vaikea puuttua, jos ei ole läsnä leikissä. Vaipaissa leikeissä lasten mielikuvitus, eletty elämä, koetut asiat ja vuorovaikutus yhdistyvät kokonaisuudeksi. (Koivunen 2009, 40-41; Sajaniemi ym. 2015, 123-130.)

Sadutusleikit, musiikkileikit, loruleikit, sääntöleikit ja ohjatut leikit ovat tärkeitä, tällöin kasvattaja on ryhmän kanssa vuorovaikutuksessa, näyttää lapsille mallia ja lapset opettelevat vuorovaikutusta kuuntelemalla kasvattajaa. Myös ryhmän yhteiset leikit vaikuttavat ryhmän yhteiseen vuorovaikutukseen ryhmän sisällä. Yhteisissä leikeissä lapset usein saavat olla vaikutuksessa leikin kulkuun vuorovaikutuksen kautta, jolloin lapsi saa harjoitella ryhmässä vuorovaikutustaitojaan ja kehittää niitä mallintamalla kasvattajaa ja kuuntelemalla muita lapsia. (Koivunen 2009, 40-41; Sajaniemi ym. 2015, 123-130.)

Lapsen leikissä on tärkeää pitää yllä spontaani ilmaisun mahdollisuus. Sosiaalinen vuorovaikutus toisten lasten kanssa nähdään yhä enemmän määrin pohjana lapsen kehitykselle, eikä niinkään pelkkänä kehitysvaiheena. Päivähoidon sosiaalisen ympäristön luovat, joita ei kannata jakaa leikiksi ja muuksi toiminnoksi, vaan ovat yhtä kokonaisuutta lasten maailmassa ja lapsia havainnoinnissa. Leikissä lapsi tarvitsee ottaa huomioon toisia lapsia, lapsi saa parannella omia yhteistyötaitoja ja vastavuoroisuutta. Leikki ryhmässä ei onnistu, jos lapsi koittaa leikki niin kuin yksinään leikkiessään. Lasten leikki onnistuu, jos leikkijät ovat leikin suunnitteluvaiheesta eteenpäin vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa keskenään. (Vironen 2006, 150-160.)

Lasten leikkeihin kuuluu erimielisyydet, joita esiintyy varsinkin niillä, jotka omaavat hyvät leikkitaidot ja vuorovaikutuksen leikin aikana. Ristiriitatilanteet ja niiden erilaiset ratkaisutilanteet ovat lapselle tärkeitä vuorovaikutuksen oppimisen tilanteita. Paras vuorovaikutuksellinen erimielisyyksien selvittämistapa olisi lapsille erilaiset neuvottelut, mutta myös muita ratkaisutapoja on olemassa, jossa ollaan myös vuorovaikutuksessa. Kuten yhteistyön tekeminen, vuorottelu, jäljittely ja odottelu. Usein lapset eivät itsekseen päiväkotimaailmassa osaa erimielisyyksiään selvittää, eikä heidän täydykään. Kasvattajilla on tässä hyvä mallin näyttämisen ja selvittelytilanne, jossa on lapsiin vuorovaikutuksessa. Kasvattajien kannattaa miettiä, että mikä on kulloinkin parastapa ratkaista erimielisyys tilanteita, jotta lapset oppisivat tilanteista ja kehittyisivät vuorovaikutuksessa toisiin lapsiin. Myös ristiriitatilanteita voi käydä lävitse esimerkiksi niin, että jokaista lasta kuullaan erikseen, tällöin jokainen lapsi saa tuotua vuorovaikutuksessa oman mielipiteensä muille ja kukaan ei niitä kiellä alkujaan. Tämän jälkeen kasvattaja voi vetää näkemyksiä yhteen ja yrittää löytää yhdessä lasten kanssa ratkaisuja tilanteen ratkeamiseen. Tällainen ratkaisumalli kannattaa toistaa useampaan kertaan lasten kanssa, tämä tuo lapsille moneltakin osin pohjaa tulevaisuutta ajatellen. (Vironen 2006, 165-167.)

3 LAPSEN KEHITYKSEEN VAIKUTTAVAT ASIAT

Lapsen eri-ikäisten kehitys näkyy heidän vuorovaikutuksessa. Jokainen lapsi oppii ja kehittyy omassa yksilöllisessä tahdissaan, ja jokaisella on oma yksilöllinen ominaislaatunsa. Kun lasten kanssa työskentelee, olisi hyvä olla selvillä lapsen kehityksen yleistilanteesta ja tiedettävä, mitä lapsi osaa, mitä häneltä voidaan edellyttää, millaista tukea lapsi kuuluisi saada sekä millaista huolenpitoa lapsi kuuluisi saada tilanteisiinsa, että lapsi saisi oikean tuen omaan kehitykseensä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 128-132.) Kieli ja oppiminen ovat keskeisessä asemassa lapsen kehityksessä ja sen kautta lapsen vuorovaikutus.

3.1 1-3 vuotiaiden kehitys

Pienten lasten keskeisimmät asiat kehittymiseen ovat usein perhe, lähisukulaiset, päivähoitoryhmä sekä vertaisryhmäläiset piha-alueilla esimerkiksi päiväkodin pihalla. Näiden voidaan sanoa muodostavan pienten lasten sosiaalisen ympäristön. Monet pienetkin lapset Suomessa osallistuvat päivähoitoon ja sen kautta ryhmämuotoiseen kasvatukseen. Näin lapset ovat isoimman ajan päivähoitossa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa keskenään jo varhaisesta kehitysvaiheesta asti. (Laine 2014, 84-85.) Lapsi oppii koko ajan uusia asioita itsestään ja ympäristöstään, kukin lapsi omassa tahdissa. Lapsi itsenäistyy ja oppii ilmaisemaan tahtoaan hallitusti ja joustavasti. Tilanteissa, joissa lapsi jää yksin pettymystensä ja vastoinkäymistensä kanssa, lapselle saattaa muodostua vihamielinen suhtautuminen itseensä. Häpeän ja epäilyn tunteet heräävät ja voivat saada aikaan myös piittaamattomuutta toisia ihmisiä kohtaan. (MLL 2017c; Almqvist 2000, 12-25, 30-34; Sajaniemi ym. 2015, 61-66.)

3.1.1 Tunne-elämä

Rajojen asettaminen lapselle ei ole yleensä lasten mieleen. Myös epäonnistumiset kuuluvat elämään sekä lapsella on hyvin rajalliset omat taidot, jotka saattavat lisätä lapselle harmistuksia. Kun kasvattaja komentaa lasta, näkyy lapsen temperamentti, miten lapsi sen ottaa vastaan. Lapselle on kumminkin tärkeää saada vaikeitakin tunteita purkaa kiukuttelemalla, äänтелеillä, sanoilla, eleillä, ja saada näissä vuorovaikutustilanteissa hyväksyntää aikuiselta. Kasvattajan antama lohdutus tai esimerkiksi rauhoittava syli kertoo usein kiukun hetkinäkin, että lapsi on tärkeää aikuiselle ja aikuinen on läsnä lapsen elämässä. On hyvä, että lapsi näyttää tunteitaan, mutta toisia ihmisiin leikkitovereihin tai leluihin lapsi ei saisi sitä purkaa. Kasvattajan on hyvä säädellä ja auttaa lasta säätelemään lapsen tunnetiloja, ei ole hyvästä, että lapsi joutuu tunnetilojen ääri rajoille menemään. On tärkeää, että kasvattajat pitävät asemansa ja rajoista pidetään kiinni, ja ne ovat kaikille päiväkodissa samat. (MLL 2017a; Sajaniemi ym. 2015, 94-96.)

Lapsen on tärkeää saada harjoitella uusia taitoja ja saada myönteistä palautetta niistä, mutta liiallista omatoimisuutta ja itsenäisyyttä lapselta ei kannata vaatia.

Tässä iässä lapsi voi pelätä monenlaisia asioita, esimerkiksi kovia ääniä tai tavaroiden putoamisia. Lapsen tunne-elämän kehitystä edesauttaa, että aikuinen ymmärtää lapsen tunteita ja opettaa lasta tunnistamaan tunteita sanoittamalla niitä. Esimerkiksi näin ”Sinä pelästyit kovaa ääntä. Mikä siellä niin kovasti paukahti?”. Kasvattajan voi olla helppo säädellä omaa vuorovaikutustaan lapselle, lapsen tunnetilojen kautta. Tämän välityksellä kasvattaja viestittää lapselle, että hän on huomionnut lapsen tunnetilan muutoksen. Tavalliset lauseet ” tuosta sinä tykkäsit”, ”nyt sinua alkaa väsyttää”, ”ihanaa”, ”voi” ja ”onko nälkä” ovat juuri tällaista lapsen ymmärtämistä. (MLL 2017a; Sajaniemi ym. 2015, 94-96.)

2-vuotias lapsi tykkää jo jonkun aikaa leikkiä itsenäisesti omia leikkejään, mutta saattaa käydä seuraamassa välillä kasvattajan läsnäoloa. Lapsi saattaa vaikuttaa ulospäin päättäväiseltä ja ulospäin suuntautuneelta, mutta lapsi on myös herkkä ja tarvitsee vielä aikuisten läsnäoloa sekä aikuisen halia ja syliä aina välillä. Lapselle alkaa tulla pelkoja, oudot äänet ja naarmut saattavat lasta huolestuttaa. Mielikuvitus alkaa vilkastumaan, ja näin ollen lapsi saattaa nukkuessaan nähdä painajaisunia. Olisi hyvä, että lapsen ympäristö ymmärtää lapsen tunteita, ja tunteista puhuttaisiin (MLL 2017d; Sajaniemi ym. 2015, 123- 127.)

3.1.2 Kieli

Lapsen ollessa kaksivuotias hänen elämänsä merkittävä tapahtuma on puheen opetteleminen. Yleensä lapsi sanoo, ensimmäisen merkittävän sanansa jo vuoden ikäisenä. Mutta ympäristön vaikutuksesta lapsi oppii koko ajan uusia sanoja, kukin lapsi omaan yksilölliseen vauhtiin. Lapset matkivat ja tapailevat uusia ja outoja sanoja, joita heille tulee vastaa, oppiakseen sanan. Jotkut lapset saattavat alkaa muodostamaan yksinkertaisia lauseita, yhdistelemällä sanoja, mutta joillekulle lapsille ensimmäiset sanat saattavat tulla vasta lähempänä toista ikä vuotta. Yksinkertaiset ja helpot lauseet ovat lapsilla yleensä helppoja ja alkuun ne muodostuvat esimerkiksi kahdesta sanasta, kuten ”En haluu”. Yleensä noin puoltoista vuotiaan lapsen sanavarastossa on noin 30-50 sanaa. Lapsen ympäristöllä on isomerkitys siihen, miten ja kuinka nopeasti lapsi oppii sanoja. Esimerkiksi vastaanako lapsen puhetapailuun, puhutaanko lapselle, nimetäänkö leluja ja lue-taanko kirjoja tai loruja. Merkitystä on kumminkin lapsen persoonallisuudessa ja

yksilöllisissä sekä perinnöllisissä ominaisuuksissa. Kieli on lapselle tärkeä vaihe, lapsi tietää, että silloin hän tulee paremmin vielä kuuluksi ja ymmärretyksi. (MLL 2017b; Sajaniemi ym. 2015, 91-92.)

Kukin lapsi kehittyy omaa vauhtia kielellisestikin, siksi lapsia ei saisi vertailla. Lapsi jo vuoden ikäisenä ymmärtää enemmän puhetta, mitä osaa itse tuottaa, siksi on tärkeää, että lapselle puhutaan, vaikka hän ei vielä itse puhuisikaan. Samalla lapsen muisti kehittyy koko ajan, lapsi saattaa muistaa tavaroiden paikkoja itse, ja näin haluaa itse laittaa tavarat paikoille. Lapsi voi myös alkaa nimetä esineitä ja asioita, joita ei ole sillä hetkellä paikalla. Iän karttuessa lapsen ongelmanratkaisutaidot lisääntyvät ja hän saattaa oppii, miten laatikko avataan, että hän saa leluja itselleen. Lapsen kannalta olisi hyviä vuorovaikutustilanteiden luontia, esimerkiksi paidan vaihtotilanteissa, kysyä lapselta kumpi paita. Täytyy vaan muistaa, että tilanteissa on hyvä olla vain kaksi paitaa vaihtoehtona, liian monta vaihtoehtoo häiritsee lasta ja lapsella on vaikea olla arkisessa vuorovaikutustilanteessa mukana. kahden vuoden ikäisenä lapset oppivat myös usein leikkimään mielikuvitusleikkejä ja ottaa leikkeihin leluja mukaan. (MLL 2017b; Sajaniemi ym. 2015, 91-94.)

Kaksi vuotiaana lapsi aloittaa harjoittelemaan omaa tahtomistaan. Tahtomiseen liittyy myös irtautuminen vanhemmistaan sekä lapsi kokeilee mitä hän saa tahtomisellaan aikaiseksi. Tahtomiskautta kutsutaan myös lapsen uhmaiäksi. Joillakuilla lapsilla tahtomisen vaihde saattaa mennä ohi huomaamattomasti ja toisilla lapsilla ei, vaan lapsella saattaa olla vahva tahto koko ajan. Suuria tunteita lapsi ei osaa vielä hallita ja ne saattavat usein purkautua kiukkukohtauksina ulos. Lapsen kiukunkohtauksissa saattaa olla jopa jalan polkemista lattiaan, kirkua, huutoa, paiskomista, haukkumista, sätkimistä sekä kiemurtelua. Tämä kuuluu lapsen tunteiden käsittely myllerrysvaiheeseen, jossa lapsella on tärkeä olla turvallinen aikuinen lähellä. Kiihkein tahtomisen ja kiukuttelemisen kohta alkaa yleensä rauhoittua lapsilla noin 3-vuotispäivän kohdilla, tai viimeistään 4-5 vuotiaana. Tällöin lapsi on myllerrysvaiheen jälkeen kypsempi ja varmempi uusiin haasteisiin elämässään. (MLL 2017d; Sajaniemi ym. 2015, 91-94; Almqvist 2000, 12-25, 30-34.)

Puheen kehitys vaihtelee lapsilla yksilöllisesti. Lapsi saattaa toistella sanoja ja sanojen alkutavuja. Puheen kehitykseen lapsi tyydyttää omaa innokkuuttaan kyselemällä kysymyksiä. 2-vuotias kysyy paljon ”mikä” kysymyksiä ja 3-vuotias ”miksi, missä” kysymyksiä. Joskus lapsen kysymysten virta saattaa olla aivan loppumaton, mutta olisi tärkeää vastata lapsen esittämiin kysymyksiin. Sekä yhdessä asioista keskusteleminen ja kirjojen lukeminen ovat tärkeää. Lapsen sanomisia ei kannata alkaa korjailemaan, vaan keskustelua voi jatkaa ja sanoa omassa lauseessa sanan oikein. (MLL 2017d; Sajaniemi ym. 2015, 91-94.)

3.1.3 Perimä ja ympäristö

Lapsi kehitykseen vaikuttaa niin hänen perimä, kuin ympäristö missä hän kasvaa ja kehittyä. Kumminkin samassa ympäristössä kasvavat lapset eli sisaret eivät ole samanlaisia lapsia, vaan heillä on oma persoonallisuus ja temperamentti, joka vaikuttaa heidän toimintaan ja kehittymiseen. Myös kasvatuksella on merkitystä, tuntee lapsi tullessaan hyväksytyksi ja onko aikuinen läsnä-oleva, tuetaanko hänen kehittymistään eri asioissa, saako lapsi tehdä omatoimisesti asioita, aikuisten asemat rajat sellaisia, mitä kuuluu ja pidetäänkö niistä kiinni. Onko lapsella hänen ikätasoisia leluja ja muita hänen kehitystään auttavia asioita ympärillään. Kuunnellaanko lasta ja puhutaanko lapselle, kannustetaanko, komennellaan, onko ilmapiiri myönteinen kiukkukohtauksille ja haasteiden kohtaamiseen vai ei. Aikuisilla on iso merkitys lapsen kehitykseen ja lapsen valintoihin, on tärkeää, että lapsen ympärillä olevat läsnä-olevat aikuiset ovat samalla aaltopituudella asioista ja päiväkodin henkilökunnan kanssa pyritään kasvatuskumppanuuteen. Vuorovaikutus aikuisten välillä välittyy lapselle ja vaikuttaa lapsen elämään. (Koivunen & Lehtinen 2015, 131-138.) 2-vuotiaalla on yleensä vaikea hyväksyä muutoksia. Uusissa tilanteista lapsi haluaa tutustua uuteen ympäristönsä ja uusiin ihmisiin omaan tahtiinsa. (MLL 2017d; Koivunen & Lehtinen 2015, 131-138; Sajaniemi ym. 2015, 91-92.)

3.1.4 Kognitiiviset toiminnot

Kognitiiviset toiminnot ovat erilaisia tiedollisten toimintojen käsitteleviä tiedonkäsittely tapahtumia, kuten oppiminen, tarkkaavaisuus, havaitseminen, muisti ja

ajattelu. Näiden avulla lapsi rakentaa tietoa vuorovaikutukselle ympäristössään. oppimisen edellytykset tulevat biologisten, sosiaalisten, kehityshistoriallisten ja satunnaistekijöistä vuorovaikutukseen. Lapsella on ihan syntymästään asti valmius oppimiseen. Lapset, jotka suuntautuvat nopeasti uusiin asioihin, suorittavat yleensä kognitiiviset tehtävät hyvin. Tiedonkäsittelyn kannalta tärkeitä ovat valmius tunnistaa, vertailla ja luokitella havaintoja sekä kyky muodostaa mielikuvia ja palauttaa niitä muistiin. Lapsi oppii asioita koko ajan ympäristössään, lapsi on aktiivisesti mukana kaikessa toiminnassaan ja saa näin omakohtaista kokemusta ja elämyksiä asioista. Lapselle tulee oppimisen aikana tavallaan uusia ulottuvuuksia eli opitut asiat laajentuvat. Lapsen kehitys eriasioissa on hyvin voimakkaasti kiinni lapsen asioiden oppimiseen. Oppimiseen liittyviä tiedonkäsittelytapatumista tärkeimpiä on havaitseminen, tarkkaavaisuus, ajattelu, muistin toiminta, tiedonkäsittelytoimintojen suuntaantuminen ja säätely, vireys ja aistitoiminnat. (Koivunen & Lehtinen. 2015, 147-152.)

Mallintaminen on todella tärkeää pienille lapsille, lapsi katsoo mallia ja opettelee sen kautta toiminnan, lapsen motivaatio pysy korkealla. Lapsen oppimiseen vaikuttaa lapsen ikä, oppimisvalmiudet sekä herkkyykskaudet. Lapset ovat erilaisia, toiset lapset suoriutuvat helpommin toisista asioista, kun taas toisista asioista. On tärkeää muistaa myös, että oppimiseen on erilaisia tapoja, toisille lapsille saattaa olla toisenlainen oppiminen parempaa kuin toisenlainen. Myös erilaiset asiat lapsen tilanteessa suorittaa toimintaa voi alentaa lapsen suoritusta, kuten heikko itsetunto, erilaiset psykologiset valmiudet, motivaatio toimintaa kohtaa sekä jännittäminen ja tällöin lapsi alisuorittaa toiminnan. (Koivunen & Lehtinen 2015,147-152.)

Tarkkaavaisuus alkaa lapsi syntymästään asti kehittyä. Kiukunpuuskat, rajojen kokeileminen ja halu toimia itsenäisesti on lapselle tärkeitä piirteitä. Turhautumisen tunteet rajallisten taitojen takia on lapsille päivittäisiä asioita. Pikkuhiljaa lapsen omat taidot kehittyvät ja hän alkaa hallita omia helpohkoja tunteita. Tarkkaavaisuuden ja käyttäytymisen säätelyyn vaikuttaa lapsen biologinen kypsyminen ja ympäristönvuorovaikutuskokemukset. Lapsi tarvitsee kumminkin paljon tukea ja apua tunteiden käsittelemiseen, oppimiseen, ympäristön tutkimiseen, toimintojen

kehittämiseen ja uusien taitojen opiskeluun. Lapsen tarkkaavaisuus usein kohdistuu sinne, minne aikuisenkin huomio kiinnittyy. (Koivunen & Lehtinen. 2015, 147-152.)

Hahmottaminen on yhteydessä oppimiseen. Hahmottamisessa lapsi käyttää omia aisteja asioiden tarkasteluun. Hahmottamisessa aivot käsittelevät tietoa ja yhdistävät sen automaattisesti aisteista tulevan ja aivoissa ennestään olevaan tietoon. Esimerkiksi lapsi oppii kieltä hahmottamalla eli auditiivisen hahmottamisen avulla. Lapsi hahmottaa ympäristöään lähinnä tunto-, liike- ja tasapainoaistien avulla. Lapsi hahmottaa omaa toimintaa, itseään ja muiden toimintaa, tämän kautta opettelee ympäristöstään asioita ja samalla lapsi kehittää itse itseään. Hän hahmottaa tavaroiden painoa, omia tunteita, ilmeitä, eleitä ja omia tuntemuksia ja yrittää ilmaista näitä vuorovaikutuksellisesti muille. (Koivunen & Lehtinen. 2015, 147-152.)

Ajattelemisen tarkoittaa tiedon käsittelemistä. Pienillä lapsilla se on enemmän asioiden yhdistelemistä sekä sitä mitä mikin asia tarkoittaa. Lapsi alkaa yhdistellä ajatuksen voimalla asioita yhteen. Lapsi alkaa myös ajattelemaan ja miettiä asioita omassa mielessään, mitä ympärillään tapahtuu ja yhdistelee ympärillä tapahtuvia asioita yhteen tapahtumaketjuksi. Lapsi alkaa oppimaan käyttämään myös mielikuvitustaan, lisää ympärillä tapahtumiin omaa mielikuvitusta ja käyttää mielikuvitusta ja ajattelemista leikeissään. Lapsi ajattelee omaa toimintaa ja leikin kulua leikkiessään. (Sajaniemi ym. 2015, 80-84, 90-95.)

3.2 3-5 vuotiaiden kehitys

Jokainen lapsi kehittyy hyvin omaan tahtiinsa, eli jokainen kolme vuotias ei ole samanlaisesti kehittynyt jokaisessa asiassa, kun toinen lapsi. Lapsia ja lasten kehitystä ei saa verrata liikaa toisiinsa. On tärkeää, että lapsi kehittyy omaan tahtiinsa, mutta tietynlainen kehittyminen on tärkeää. Lapsen kehittymistä päiväkodissa esimerkiksi seurataan, että lapsi kehittyy ikätasoisesti. On kumminkin määritelty lasten kehittymiseen sen, mitä voidaan odottaa kolme vuotiaalta lapselta ja mitä viisi vuotiaalta lapselta. Jos lapsi ei jostain syystä kehity, on siihen mietittävä

syitä, miksi näin on tapahtunut ja miten lapsen kehitystä voi edesauttamaan. Tärkeää on, että lapset saavat kehitykselleen sopivaa toimintaa ja että lapset saavat olla lapsena lapsia. Liian isot vastuut ja odotukset lapsen taidoista ei ole hyväksi. Lapsen kehitykseen kuuluu paljon erilaisia vaikeita kohtia, jolloin lapsi käsittelee erilaisia asioita, tällöin lapsi tarvitsee tukea ja ymmärrystä ympäristöltään kehitykseensä. 3–4-vuotias lapsi on yleensä villi vipeltäjä. Hänellä on vilkas mielikuvitus ja leikit voivat olla myös välillä rajunpuoleisia. Lapsi tarvitsee aikuisen apua pettymysten ja epäonnistumisten käsittelyyn. Aikuista tarvitaan myös asettamaan rajoja ja toisinaan rauhoittamaan leikkiä. (MLL 2017e; Almqvist 2000, 12-25, 30-34.)

3.2.1 Tunne-elämä

Ottaa vanhemmistaan hieman etäisyyttä, lapsella on helpompaa erota vanhemmistaan joksikin aikaa. Tiedostaa minä sanan käyttöä ja käyttää usein minä sanaa. Lapsi oppii 3-vuotiaana ymmärtämään olevansa tyttö tai poika. Näyttää paremmin omat kiukkukohtauksensa, ja kiukuttelee silloin kun on hänen mielestä tarvetta, kuten kun häntä rajoitetaan tai hänen taidot ovat rajalliset ja hän ei malta kehittymiselle antaa aikaa. Tunnistaa paremmin omia tunteitaan ja näyttää ne myös ympäristönsä ihmisille, tunteet saattavat vaihdella hyvin nopeastikin. Lapsen mielikuvitus lisääntyy, ja tämä saattaa aiheuttaa painajaisia lapselle, ja huonosti nukuttujen öiden jälkeen kiukuttelua. Lapsi osaa tulkita jo ympäristöään melko hyvin ja tajuaa vaarantilannekohtia, hän myös osaa ilmaista pelkoa. Kolme vuotias lapsi pystyy käsittelemään jo lieviä pettymyksiä paremmin, kuin aikaisemmin. (Sajaniemi ym. 2015, 94-95.)

Neljä vuotias lapsi alkaa luottaa omaan itseensä ja omiin sen hetkisiin kykyihin. Aloittaa ajattelemaan enemmän asioita ja yrittää ajatella myös muiden puolelta asiaa. On huomannut ja pystyy tajuamaan ja käsittelemään, että kaikkia asioita, mitä tahtoo ei voi saada millään, ja osaa käsitellä tästä tulevia tunteitaan. Alkaa tuntea jo vastuuta ja syyllisyyttä asioista. Saattaa uppoutua leikin maailmaan, ja on vaikeuksia ymmärtää leikin ja todellisen elämän rajaa. Kertoo usein liioittelevia tarinoita kokemuksistaan. (Sajaniemi ym. 2015, 94-95; Aaltonen ym. 2008, 11-12.)

Viisi vuotias osaa jo nimetä pelko, suru, iloinen ja ujon tunnetiloja itseltään, ja osaa näillä tunnetiloilla myös huijata muita ihmisiä. Alkaa tajuamaan ja tuntemaan, että ympäristö odottaa häneltä tietyn tyyppistä käyttäytymistä eritilanteissa. On innokas uusien asioiden kohtaan ja haluaa olla avulias ja kiltin oloinen. Tarvitsee yhä enemmän tilanteita, jossa häneen luotetaan, sekä hän saa tuntea olonsa itsenäiseksi ja vapaaksi joissakin tilanteissa. Kuvittelee jättiläisiä, peikkoja, noitien ja pelkää näitä kuviteltuja asioita. Pelkää aiheuttavansa pahaa mieltä sanoillaan tai teoillaan toiselle, ja tästä saattaa lapselle tulla syyllisyydentunteita. (Sajaniemi ym. 2015, 94-95; Aaltonen ym. 2008, 11-12.)

3.2.2 Kieli

Leikkitalanteissa lapsi alkaa kolme vuotiaana puhumaan itselleen ja muille leikkikavereilleen, ja näin kieli alkaa vahvistua. Kolme vuotias lapsi ymmärtää jo hyvin perus arjen puhetta. Ymmärtää ja osaa toimia jo kaksiosaiden ohjeiden mukaan, kun tähän mennessä ohjeet ovat olleet hyvin tarkkoja ja yksinkertaisempia. Kyselee paljon erilaisten sanojen merkitystä, joita kuulee ympäristöstään. Osaa ja kehittyy kertomaan erilaisista tapahtumista ja osaa luoda jo monisanaisempia lauseita. Puheessaan käyttää erisanaluokkien sanoja, osaa tehdä esineiden välillä vertaamista, tunnistaa päävärit sekä hallitsee vokaalit, konsonanttien kanssa saattaa löytyä vielä puutteita. Sanoissa saattaa löytyä vielä omia taivutuksia ja puheessa saattaa olla vielä tietynlaista takertelemista sujuvuudessa. (Sajaniemi ym. 2015, 91-92; Aaltonen ym. 2008, 19.)

Neljä vuotias lapsi ymmärtää jo hyvin puhetta. Kiinnostuu nopeasti erilaisista sanaleikeistä riimittelystä ja loruista, sillä huomaa itse, että kielellinen kehitys kasvaa näissä leikeissä. Käyttää kieliopillisesti oikeita lauseita sekä osaa myös luoda sivulauseita. Kertoo paljon tarinoita ja satuilee asioista. Käyttää puheensa mukana myös adjektiiveja. Puhuu selkeästi ja ymmärrettävästi, pieniä äänneitä saattaa vielä puuttua sanoista. Osaa osallistua vuorovaikutustilanteisiin missä muitakin ihmisiä, osaa puhua ja kuunnella mitä muut kertovat, tekee myös kuulemasaan jatkokysymyksiä. Vuorovaikutustilanteissa vaatii muilta jo perusteellisia selityksiä asioille. Hallitsee hyvin kertovan puheen ja osaa kertoa asioiden todellisen

kulman halutessaan, mutta hallitsee jo valehtelemisen asioista. (Sajaniemi ym. 2015. 91-92; Aaltonen ym. 2008. 20.)

Viisi vuotias lapsi osaa jo käyttää hyvää ja monipuolista sanastoa puheessaan. Hallitsee peruskäsitteet, äidinkielen taivutussääntöjä sekä ääntämisen, mutta r,s,l korvauksia saattaa vielä ilmentyä lapsella. Osaa kuvailla kielellisesti tunteitaan, vertailee esineiden ja ihmisten ominaisuuksia sekä tarkentaa aikaan liittyviä ilmaisuja. Alkaa kiinnostua kirjoitetusta kielestä, sanoista ja äänneistä. (Sajaniemi ym. 2015, 91-92; Aaltonen ym. 2008, 20-21.) Joillakuilla lapsilla saattaa kehitys kehittyä nopeammin ja toisilla hitaammin, myös saattaa olla lapsi kehittyä pienessä ajassa todella paljon ja tämän jälkeen saattaa kuulua pitkäkin aika, jolloin lapsi kehittyä hitaammalla tahdilla.

3.2.3 Perimä ja ympäristö

Lapselle koko hänen elämänsä ajan turvallinen, ymmärtäväinen ja lasta kehittävä ympäristö. Ympäristö herkistää ja antaa lapselle lisää keinoja kehittää itseään. Ympäristöön vaikuttava lapsen lähellä olevat ihmiset, paikat missä lapsi liikkuu sekä lapsen kasvatusta. Hyvä kasvatuksessa asetetaan rajoja, lohdutetaan lasta, kuunnellaan lapsen kiukkuja, yritetään ymmärtää lasta, kehuaan lasta onnistumisissa, ollaan läsnä kuin lapsi tarvitsee aikuista, mutta annetaan myös lapselle omaa tilaa leikkiä itsekseen tai ikätovereiden kanssa. Ympäristön asiat ja isot muutokset vaikuttavat lapseen, toiset asiat eri lailla toisiin lapsiin ja toiset eri lailla toisiin lapsiin. Isoista muutoksista on hyvä keskustella lapsen kanssa, ja varmistettava, että lapsi ymmärtää asian oikein. On myös annettava lapsen olla lapsia heidän lapsuuden, eikä antaa heille liian isoja päätöksiä ja valintoja tehtäväksi liian varhain. 3-vuotiaasta eteenpäin lapsi hakee ja tarvitsee ympärilleen myös ikäisiään kavereita, jotta hänen sosiaalinen kehitys etenisi. (Koivunen & Lehtinen 2015, 135-136.)

3.2.4 Kognitiiviset toiminnot

Kognitiivisia toiminnoissa 3-vuotias lapsi osaa liittää ajatuksia toisiinsa sekä muodostaa sisäisiä mielikuvia asioista ja symbolitaju laajenee. Ymmärtää pysyvyyden

merkitystä, piilossa oleva lelu ei häviä mihinkään. Mielikuvituksen kautta osaa enakoimaan, palauttamaan ja jäljittelemään mieleen tapahtumia sekä jäsentelemään näitä mielessään. Erottaa mitä tarkoittaa sanat ”oikeasti” ja ”leikisti”, ja mitä niillä tarkoitetaan erilaisissa tilanteissa. Osaa jo havainnoida asioita, ja näin nämä havainnot saattavat mahdollistaa lapselle asian tunnistamisen. On oppinut erottamaan uuden ja vanhan asian toisistaan sekä osaa käyttää muistiaan niin, että voi laittaa asioita muistiin ja palauttaa niitä muistista. Osaa luokitella eläimiä, ihmisiä ja esineitä sekä näiden ominaisuuksia. Osaa jo tehdä monimutkaisempia suunnitelmia ja käytös alkaa olla sujuvampaa kuin ennen. Pystyy jo ohjeiden mukaan toimimaan ja muistaa mitä pitää tehdä ohjeissa seuraavaksi. (Aaltonen ym. 2008, 15-16.)

Neljä vuotias lapsi uskoo, että hänen tahtonsa tapahtuu ja uskoo mitä näkee, lapsen havainnot määräävät lapsen ajatuksen kulun. Osaa kertoa mitä ajattelee, järkkäilee asioita, joita näki eilen ja ratkaisee ongelmia. Kykenee ajatuksissaan rinnastamaan ja luokittelemaan asioita. Saattaa samaistua satuihin. Lapsi omaa pitkälti kehittyneen moraalin ja omatunnon asioista. Muistaa asioita yhä enemmän. Pystyy palauttamaan mieleensä jo useampia asioita yhtä aikaa. Pystyy käsittelemään ja ymmärtämään erilaisia sääntöjä. Osaa vertailla j ryhmitellä asioita. Oppii asioita, kun häntä neuvotaan ja opetetaan erilaisia asioita. Sekä katsoo tarkasti mallia, ja mallintaa omaan toimintaansa asiaa. (Aaltonen ym. 2008, 15-16.)

Viisi vuotias lapsi aloittaa päättelemään asioita sekä ymmärtää syy-seuraus suhteita, tapahtumien seuraamuksia. Ymmärtää monimutkaisempia sääntöjä, ajallisia käsitteitä sekä asioiden välillä olevia yhteyksiä. Pystyy ajattelemaan menneitä asioita ja tapahtumia ja sen kautta laajempi asioiden vertaileminen on mahdollista. Ei usko sokeasti enää, että hän yksin pystyy vaikuttamaan ympäristöönsä ajatuksillaan. Yrittää pohtia, ratkaista ongelmia, etsiä ratkaisuja, vaihtoehtoja asialle ja osaa väitellä asioista. Osaa järjestellä tavaroita, myös alaluokkiinkin. Hallitsee ja käyttää kieltään selvittääkseen tilanteista. Pikkuhiljaa ymmärtää esineiden ominaisuuksien pysyvyyksiä, kuten koon, määrän, tilavuuden ja pituuden. (Aaltonen ym. 2008, 15-16.)

3.3 Lapsen herkkyykskaudet

Jokaisella lapsella on herkkyykskausia hänen kehityksessään. Näitä herkkyykskausia on hyvä huomioida pedagogisissa asioissa. Herkkyykskausina lapsi on enemmän kiinnostunut, jostain kehitykseen kuuluvasta asiasta ja kun herkkyykskausi menee ohi, kiinnostus vaimenee. Lapsi myös kehittyy asian tiimoilta herkkyykskauden aikana. Herkkyyksaikoina lapsi on herkkä ympäristön vaikutteille. Herkkyykskautta nimitetään myös kriittisiksi kausiksi. (Koivunen & Lehtinen 2015, 135-136.) Seuraavaksi lapsen herkkyykskaudet taulukkona (Taulukko 1.).

Herkkyykskaudet

Kielen kehityksen herkkyykskausi 0-6 v.
Järjestyksen herkkyykskausi 0-3v.
Kiinnostus pieniin esineisiin 1-2v.
Aistien hienosäädön herkkyykskausi 0-5v.
Sosiaalisen kehityksen herkkyykskausi 2,5- 5v.
Liikkumisen herkkyykskausi 1-4v.

Taulukko 1. Lähde Koivunen & Lehtinen 2015. 135.

4 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on auttaa ja tukea lasten perheitä heidän kasvatustehtävässä. Pyritään tarjoamaan varhaiskasvatuksessa lapselle lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista edistävää toimintaa. Varhaiskasvatusta määrittää varhaiskasvatuslaki. (Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36. 2§.) Varhaiskasvatusta ohjaa kaksi opetussuunnitelmaa varhaiskasvatussuunnitelma (Vasu) ja esiopetuksen perusteet. Suunnitelmat tarkastelevat kieltä ja vuorovaikutusta erinäkökoulusta. Ne korostavat kielen vuorovaikutuksellista merkitystä ja erilaisten oppimisen mahdollisuuksien tarjoamista lapsille. Varhaiskasvatuksella on tavoitteena olla laadullista, sillä tämä takaa lapselle hyvät oppimisen edellytykset kouluun jatkoa ajatellen. (Korkeamäki 2011, 42-43.) Hyvä ja laadukas varhaiskasvatus edellyttää sitä, että on varhaiskasvatuksen tekijöillä tietämys mitä ne tekevät ja miksi

he tekevät varhaiskasvatusta ammattitaitoisesti. Se miten me tällä hetkellä varhaiskasvatuksessa kasvatamme lapsia tulevaisuuteen kohden, päätämme tällä hetkellä. Varhaiskasvatus elää muuttuvassa maailmassa, ja varhaiskasvatuksen on aina pyrittävä tarjoamaan lapsille hyvä, turvallisen ja lasta kehittävän kasvatuksen. (Hujala & Turja 2011, 13-16.)

4.1 Päivähoito

Päivähoitoa ohjaa laki lasten päivähoitosta. Laissa sanotaan, että lapset voivat saada päivähoitoa, jotka eivät ole vielä oppivelvollisia, erityiset olosuhteet vaativat sitä eikä hoitoa ole muulla tavalla järjestetty. Päivähoito on järjestettävä niin, että se edistää lapsen kehitystä ja oppimismahdollisuuksia sekä jatkuvan hoidon sinä vuorokauden aikana, kun sitä lapsi tarvitsee. (Laki lasten päivähoitosta 1973/36. 2§.) Päivähoitoa tarjoaa kunnalliset ja yksityiset päiväkodit sekä perhepäivähoitajat. Päiväkoteja on myös erilaisia olemassa, toiset päiväkodit painottavat jotakin enemmän kuin muut. Eli kullekin perheen lapsille löytyy heille sopivan oloinen päiväkotit, joka perheelle soveltuu. Päivähoitoksi kutsutaan sitä lapsen hoitoa, joka toteutetaan päivällä normaaliin päiväkotien aukioloaikojen puitteissa. Jos vanhemmat tekevät kolmivuorotöitä, yötyötä tai viikonlopputöitä, ja tarvitsevat lapselleen tällöin hoitoa, niin tämä hoito tapahtuu vuorohoitoa tarjoavissa päiväkodeissa.

4.2 Vuorohoito

Päivähoitolaki määrittää kuntien järjestää mahdollisuuksien mukaan vuorohoitoa lapsille, kuten ilta, yö ja viikonloppu aikoina. Vuorohoitoa saa silloin, kun molemmat vanhemmat käyvät vuorotyössä tai opiskeluista riippuvista syistä. Vanhempien harrastukset eivät ole edellytyksiä vuorohoitoon. Vuorohoito järjestetään silloin kun todellinen tarve. (Satu Oy 2014.) Vuororyhmässä lapset eivät toisiaan tapaa päivittäin, kun hoitoajat vaihtelevat. Tällöin lasten välinen vuorovaikutus hankaloituu. Kun ryhmässä on koko ajan liikettä, joku tulee hoitoon ja toinen lähtee hoidosta. Tämä vaikeuttaa myös työntekijöiden työtä, sekä kuormittaa ryhmän ilmapiiiriä. Vuorohoito ryhmässä on lapsia, jotka ovat kuukaudessa vain muutamia

päiviä hoidossa, nämä päivät saattavat osua viikonlopuille tai iltoihin ja öihin. Tällöin lapsi ei tapaa oman ryhmän jäseniä lähes ollenkaan, jos ollenkaan. Ryhmässä on myös lapsia, jotka ovat pääsääntöisesti arkipäivisin paikalla tai puolikkaita päiviä, näillä on joskus vuorohoitoa tarvitsevia hoitoaikoja.

5 VARHAISKASVATUS ASIKKALASSA

Asikkalan varhaiskasvatuksessa on lapsella oikeus hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea perheitä heidän kasvatustehtäväänsään tarjoamalla lapsen kasvun, kehittymisen ja oppimisen kannalta edistävää toimintaa. (Varhaiskasvatus ja esiopetus s.a.) Asikkalan kunnalla on neljä kunnallista päiväkotia, joista yksi on opinnäytetyön kohde päiväkotia, Päiväkoti Hulivili. Asikkalassa sijaitsee näiden lisäksi, yksi yksityinen päiväkotia The English Playschool of Asikkala. Näiden päiväkotien lisäksi Asikkalassa on muutama perhepäivähoitaja.

5.1 Päiväkoti Hulivili

Päiväkoti Hulivili vuoropäiväkoti Asikkalassa, Vääksyn keskustassa. Päiväkodissa on kolme tupaa, joissa jokaisessa tuvassa kaksi lapsiryhmää. Tupa 1 on pienten lastentupa, sen ryhmät ovat Nassikat-ryhmä ja Taapero-ryhmä, Tupa 2 on talon keskellä ja sen ryhmät ovat Hellikit ja Viikarit. Tupa 3 on isojen lastentupa, joissa on ryhmät Vekarat ja Vesselit. Päiväkodin toiminta-ajatuksena toimii arkea arvostaen, oivaltamaan ohjaten, turvaa tarjoten ja lapsuutta kunnioittaen. Päiväkoti Hulivili toimii myös varahoitopaikkana osalle perhepäivähoidon lapsille, samalla tavalla Vehmoksen ja Peuhoksen kanssa. (Päiväkoti Hulivili s.a.) Opinnäytetyön tuotos on tilattu toiseen keskellä sijaitsevista vuorohoitoryhmistä, Viikari -ryhmään.

5.2 Viikari -ryhmä

Viikari -ryhmä on päiväkotia Hulivilissä keskellä taloa sijaitseva vuorohoitoryhmä. Ryhmässä toimii lastentarhanopettaja ja kolme päivähoitaja, joista kaksi oli jaksotyöntekijöitä. Heidän lisäksi neljä muuta jaksotyöntekijää käyttää tiloja vuorohoi-

don aikaan. Lapsia on ryhmässä vaihtelevasti paikalla, lasten vanhempien vaihtelevien työvuorojen takia. Toiset lapset ovat vain arki-iltahoidossa ja toiset tarvitsevat myös yö- ja viikonloppuhoitoa. Viikari -vuorohoitoryhmässä on 19 lasta, joista 14 on tyttöä ja viisi on poikaa (kevät 2017 tilanne). Viikari -ryhmän tilat toimivat myös toisten ryhmien lasten tiloina vuorohoitoaikaan. Viikari -ryhmän epätasaisuus vaikuttaa ryhmän yhteishenkeen ja yhteisöllisyyteen, kun mennään ja tullaan, vuorohoitoaikojen puitteissa. Myös lasten vapaapäivät ja viikonloppuhoidot sekoittavat ryhmää. Työntekijät ovat vuorohoitoaikoina paikalla. (Päiväkoti Huli-vili s.a.; Varhaiskasvatus ja esiopetus s.a.)

5.3 Viikari -ryhmän työntekijät

Viikari -ryhmässä työskentelee lastentarhanopettaja ja kolme päivähoitajaa, joista kaksi työntekijää tekee töitä jaksotyöntekijänä. Näiden lisäksi ryhmän tiloja käyttää neljä muuta jaksotyöntekijää vuorohoitoaikoina. Lasten hoitoaikojen puitteissa pyörii kasvattajien työajat, lasten vanhemmat joutuvat tarpeeksi ajoissa, ilmoittamaan lasten hoitoajat. Tällöin päiväkotitilaa osaa tilata lapsille ruuat, aamupala, lounas, välipala, päivällinen ja iltapalan. Yleensä työntekijöiden vuorot on tehty niin, että ryhmään tulee yksi työntekijä ennen aamupalaa, ja aamupalalle tulee toinen työntekijä myös, kolmas työntekijä tulee myöhemmin aamupäivän aikana ja neljäs saattaa tulla vasta iltavuuroon. Työntekijät suunnittelevat päivän kulkua päivän aikana, mutta isommat tapahtumat ja menemiset paikasta toiseen suunnitellaan hyvissä ajoin. Ryhmän lastentarhanopettajalla on ryhmän pedagoginen vastuu vastuullaan, että pedagogiikka huomioidaan toiminnassa. Viikoittain Viikari -ryhmän työntekijöillä on tiimipalaveri, jossa he saavat suunnitella seuraavaa viikkoa ja käsitellä yhteisiä asioita.

6 KEHITTÄMISTYÖ

Kehittämistyön tarkoituksena tutkimuksen tuloksien ja/ tai käytännön kokemuksesta saadun tiedon käyttämistä uusien tuotteiden, palveluiden, tuotantoprosessien tai menetelmien aikaansaamiseen tai parantaakseen jo olennaisten olemassa olevia. (Tilastokeskus, Yritystilastot 2012). Kehittämistyöhön kuuluu perustutkimus asian tiimoilta. Perustutkimuksella tarkoitetaan toimintaa, jolla saa

uutta tietoa. Uuden tiedon pohjalta pyritään tekemään jotain uutta tai parantaa vanhaa. Kehittämistyö on toiminnallinen työ, jossa kehitän työntekijöille tuotetta eli vuorovaikutuskortteja. Kehittämistyö muodostuu kahdesta osasta kehitettävästä tuotteesta ja prosessin kuvauksesta kirjallisesta raportista. (Toikko & Rantanen 2009, 14.) Opinnäytetyön kehittämistyö sisälsi havaintoa ja haastatteluita, joista sain uutta tietoa ja pohjaa luotua uusille korteilleni. Tiedon pohjalta kokosin ja tein työntekijöille uuden työväliseen, vuorovaikutuskortit. Kehittämistyö on kvalitatiivinen tutkimus, koska käytin kehittämistyössä kvalitatiivisien tyypillisempiä tutkimusmetodeja, kuten havainnoimista ja haastattelemista. (Metsämuuronen 2008, 14).

6.1 Kehittämistyön tärkeys ja merkitys

Kehittämistyö on tärkeä lasten kasvatuksellisista näkökulmista. Lapsi oppii ympäristöstään paljon asioita. Lasten pitäisi saada kasvaa rauhassa, saada tukea kasvatukseen ympäriltä olevilta turvallisilta aikuisilta sekä olla omia itsejään. Vuorovaikutus on kasvuun nähden avainasemassa. Lapsi tarvitsee ikätovereiltaan hyviä sosiaalisia suhteita, itseluottamuksen vahvistamista sekä tukea kielen kehitykseen. Ihmisen on paljon helpompi olla oma itsensä tutussa ja normaalissa ryhmässä, jossa on sama toimintatapa. Päiväkodeissa on päivälle sama runko, mutta vuororyhmässä vaihtuu työntekijät ja leikkitoverit tiuhaan tahtiin, mikä lisää ryhmään rauhattomuutta sekä konfliktien syntyä. Myös lasten eri-ikäisyys ja sen myötä eritasaisuus vaikeuttaa asioita. Lasten ei saisi kokea, että heiltä odotetaan liikaa ja heitä ei hyväksytä ryhmään. (Launonen 2007 & Korkeamäki 2011, 42 - 45.)

Kehittämistyötä tehdessäni osallistutin myös ryhmän kasvattajia. Ryhmän kasvattajat vastasivat minulle pieneen haastatteluun vuorovaikutuksessa ja siitä, millaisia kortteja he haluaisivat ja toivoisivat heidän käyttöön. Sainkin kasvattajilta paljon materiaalia ja mielipiteitä minun olemassa oleviin ideoihin tulevista korteista. Minulla oli myös tilaajataholta koko opinnäytetyön projektin ajan yhteishenkilö, johon olin yhteydessä ja teimme yhteistyötä parhaan lopputuloksen aikaansaamiseksi.

Minulle oli tärkeää, että kun kortit olivat osittain valmiit, esittelisin ne yhteishenkilölleni ja kysyisin hänen mielipidettään asiasta. Tärkeää oli tällöin, että kortit alkaivat muotoutua sellaisiksi, että niistä olisi kasvattajille hyötyä tulevaisuutta ajatellen. Kuuntelin hänen ja muutaman muun kasvattajan mielipiteet. Sanoin tässä vaiheessa, että voin muokata kortteja tai tehdä lisää kortteja, jos he haluavat ja heidän mielestä kortit tarvitsisivat vielä jotain. Tarkoituksena oli tällöin olla mahdollisimman avoimin mielin kuunnella, mitä keskustelua kortit herättävät tässä vaiheessa kasvattajista ja miten hyödynnän nämä uudet ideat ja oivallukset kortteissa.

6.2 Kehittämistyön ja toiminnallisen työn yhdistäminen

Kehittämistyön ja toiminnan työn yhdistän opinnäytetyössäni monella tavalla. Tarkoituksena oli kehittää Viikari-vuorohoitoryhmään vuorovaikutuskortit. Korttien pohjaksi olen etsinyt teoriasta tietoutta, mutta myös kerännyt tietoa itse Viikari -ryhmästä havainnoimalla ryhmää ja haastatteleamalla Viikari-ryhmän työntekijöitä. Vuorovaikutuskortit ovat myös toiminnallinen työ, koska kehitän työelämälle päiväkotia Hulivilin Viikari -ryhmään uudet vuorovaikutuskortit ryhmän tarpeita vastamaan. Kehittämistyötä ja toiminnallista työtä olen tehnyt yhteistyössä yhteishenkilön sekä Viikari -ryhmän kanssa. Kehittämistyön tavoitteena oli luoda pohjaa toiminnalliselle työlle eli itse vuorovaikutuskorteille ja yhdistää nämä menetelmät korteissa. Tarkoitus oli myös saada ryhmään monipuoliset ja useammasta näkökulmasta ajatellut kortit luotua ryhmään, joista olisi hyötyä ryhmän haasteisiin. Tein kortit hyvin lasten näköiset ja hyvin yksinkertaiset siitä syystä, että kortin ydinasia tulee esille ja kortteja olisi selkeä ja hyvä käyttää jatkossakin uudelleen ja uudelleen. Kortteihin en myöskään tee tiukkaa ohjeistusta, miten niitä käytetään, vaan lastentarhanopettaja saa itse ottaa kortit käyttöön ryhmätoiminnassa juuri siten, kun tuntuu parhaimmalta ja vaihdella tilanteiden mukaan korttien käytötarkoitusta. Tämän kehittämistyön tavoitteena on vuorovaikutuskorttien kehittäminen/laatiminen päiväkotia Hulivilin Viikari- vuorohoitoryhmän käyttöön. Kehittämistyöni kysymyksinä minulla oli kehittämisprosessin aikana seuraavat kysymykset:

Mitkä ovat vuorovaikutuksen haasteet Viikari-ryhmässä?

Millaiset vuorovaikutuskortit toimivat Viikari-ryhmän työntekijöiden työvälineenä?
Miten kehitetään vuorovaikutuskortteja vuorohoito –ryhmään?

Kehitystyön kysymykset loivat itselleni pohjaa ajatellen koko työtä, mitä teen ja miksi teen. Kysymyksiin palasin opinnäytetyöni eri vaiheissa miettimään ja pohtimaan, olenko vastannut kysymyksiin vai en. Kysymyksiin ei ole yksiselitteistä vastausta sekä kysymyksiin löytyy erilaisia vastauksia eri ihmisiltä. Mutta opinnäytetyöni kertoo minun vastauksen kysymyksiin.

7 TOIMINNALLINEN TYÖ

Toiminnallinen opinnäytetyö on kehittämistyö työelämään. Se tavoittelee työelämän työntekijöiden käytännön toiminnan kehittämistä, ohjeistamista, järjestämistä tai järjeistämistä. Toteutustapa riippuu kohderyhmästä, ja se voi olla esimerkiksi kirja, opas, messuosasto, näyttely, kehittämissuunnitelma, tuotos, tuote tai projekti. (Heikkinen 2008, 16-19.) Opinnäytetyössäni toiminnallinen työ on kehittää uutta tuotosta tai tuotetta työntekijöiden avuksi työelämään. Tämä tuotos, jonka tuotin Viikari-ryhmään, oli uudenlaiset vuorovaikutuskortit. Vuorovaikutuskortit olisi konkreettinen tuote, jonka toteutin itse piirtämällä, värittämällä ja askartelemalla kuvat korttien muotoon. Tuotteessa pyrin huomioimaan päiväkotikäiset lapset, päiväkodin ympäristönä, kasvattajat sekä kasvattajien mielipiteet kortteista. Kasvattajat ovat korttien toimivuuden kannalta avainasemassa, koska he tulevat itse käyttämään kortteja lasten kanssa toimimiseen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 50-55; Heikkinen 2008, 16-19, 39.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tarvitsee huomioimaan tutkivaa ja kehittävää työtettä parhaaseen lopputulokseen. Yleensä toiminnallinen työ on selvityksien tekemistä ja selvitysten tiedonhankinnan apuväline. Teoreettinen lähestymistapa ohjaa työn tietoperustan ja siitä tarkentuvan viitekehyksen rakentumista. Työn toteutustavan tekijä valitsee kohderyhmän mukaan siten, että työssä kokonaisilmeestä voi viestinnällisin ja visuaalisin keinoin tunnistaa tavoitellut päämäärät. (Heikkinen 2008, 165-172.)

8 VUOROVAIKUTUSKORTTIEN TAVOITTEET, KÄYTÄNNÖLLISYYS JA KEHITTÄMINEN

8.1 Vuorovaikutuskorttien tavoitteet

Vuorovaikutus on arkinen sekä aika monipuolinen teema, joka tulee koko ajan vastaan. Yleisenä tavoitteena on auttaa ryhmän vuorovaikutusongelmissa sekä konflikti tilanteissa. Tarkoituksena on saada aikaiseksi työntekijöille helppokäyttöinen apuväline, auttamaan heitä lasten vuorovaikutuksellisessa kasvatuksessa. Lapsiryhmä vaikuttaa vuorovaikutukseen. Vuorovaikutuskorttien kehittämisessä tavoitteena lapsille on, että korttien avulla lapsien vuorovaikutukselliset taidot kehittyisivät. Eli lapset ymmärtäisivät vuorovaikutuksen tärkeyden, millainen on hyvä vuorovaikutus toista kohtaan ja mitä kaikkea ylipäättänsä vuorovaikutus on.

8.2 Vuorovaikutuskorttien käytännöllisyys

Tulevien korttien käytännöllisyyttä olen miettinyt työntekijöiden ja lasten kautta. Lapset oppivat paremmin asioita leikkien avulla, siksi korteissa esiintyy Viikari-kettu ystävineen. Korteissa olisi selkeitä kuvia vuorovaikutus tilanteissa, joita päiväkodissa tapahtuu, joka päivä ja mitä Viikari-ryhmässä tapahtuu. Takaa-ajatuksena voisin pitää myös teemaa ”kiva kaveri”, joka on ryhmälle tuttu nimitys. Lapset pystyvät samaistumaan kuviin, ja työntekijän on myös helpompi keskustella aiheesta näin. Ryhmän vanhemmille lapsille korteissa olevat suru- ja hymynaamat kertovat lapselle, onko Viikari-kettu tilanteessa käyttäytynyt hyvin vai huonosti. Tällöin lapset saavat kuvan, minkälaisia tilanteita he voisivat yrittää välttää tai jos he joutuvat sellaisiin tilanteisiin, he tiedostavat tilanteessa tehneensä huonosti ja pyytävän anteeksi. Yritän huomioida lasten ikäjakautumaa ja ikätasoa tehdessäni kortteja niin, että ne toimisivat koko ryhmälle, niin nuoremmille ja vanhemmille. Käytän korteissa kettua ja eläimiä, ettei korteilla leimata sukupuolia.

Pyrin tekemään korteista mahdollisimman selkeät ja yksinkertaiset sekä kestävä. Ylimääräiset asiat vain sekoittavat lapsia, ja tarkoituksena on, että kortit tulisivat palvelemaan hyvin erilaisista lapsista koostuvasta ryhmästä, niin kaikki mahdolli-

set häiritteijät on yritettävä minimoida. Lapset ovat hyvin erilaisia iän, vuorovaikutuksen, persoonallisuuden suhteen, ja ovat erilaisissa kehitysvaiheissa kehitysmässä, lapsilla voi olla hämmästyttävää tai vuorovaikutukseen koostuvia ongelmia. Vaikka pyrin minimoida häiritteijät, jo korttien tekovaiheessa pois korteista, niin korttien käyttäjä on kumminkin vastuussa korttien käyttöhetkellä hyvästä ja kasvatuksellisesta vuorovaikutuksen luomisesta.

Korttien teon aloitan piirtämällä positiivisia ja negatiivisia tilanteita, missä seikkaili Viikari-kettu, mato ja siili, ja väritän nämä piirtämäni kuvat. Kuvat piirsin A5-kokoiselle paperille, paperit liimasin kahta puolta, A5-kokoiselle vihreälle pahville kortin molemmille puolille (toiselle positiivinen ja toiselle negatiivinen). Kortit vielä päällystin kontaktimuovilla, että kortit tulevat kestäväksi. Reunat pyöröistä, ettei jää teräviä reunoja, jotka satuttaisi lapsia, kun he käsittelevät kortteja. Kontaktimuovin laitoin yli reunojen, jolloin korttien väliin ei pääse myöhemmässä vaiheessa kosteus. Kontaktimuovi tekee korteista kevyitä lasten käsiin. Kortit myös skannaan, jolloin kortit ovat helpommin jaettavissa useampaan ryhmään

9 AINEISTON KERÄÄMINEN RYHMÄSTÄ JA TYÖNTEKIJÖILTÄ

Tiedon keräämiseen käytin menetelmänä laadullista kvalitatiivista menetelmää, koska keräsin aineistoa teoreettisten tietojen lisäksi myös havainnoimalla kyseistä Viikari-ryhmään sekä haastattelemalla Viikari-ryhmän työntekijöitä. Havainnoimalla ja haastattelemalla sain juuri oikeanlaista tietoa kerättyä itselleni materiaaliksi, ja näin sain tehtyä Viikari-ryhmään hyvät vuorovaikutuskortit kehitettyä.

9.1 Havainnointi

Havainnoinnissa on kyse siitä, että havainnoija tarkkailee havainnoitavaa ja kerää havainnoinnista itselleen tietoa ja kirjoittaa havainnoinnin tiedot itselleen ylös. Olin ryhmässä yhtenä työntekijänä lapsille, eli oli havainnoijana osallistuja eli olin toiminnassa hieman mukana, mutta samalla havainnoin Viikari ryhmää. Tavaltaan olin myös lapsille piilo havainnoija, koska lastentarhanopettaja esitteli minut lapsille yhtenä aikuisena, jottei lapset liikaa hämmentyisi, mikä on havainnoija. Eli

samaistuin aikuisen rooliin ryhmässä, mutta tein havainnoija samaan aikaan. Ryhmän työntekijät tiesivät, että havainnoin eli antoivat minun olla hieman taka-alalla aikuisena. (Metsämuuronen 2008, 42-43.)

Ennen havainnointia mietitään mitä havainnoidaan, miten havainnoidaan ja miksi havainnoidaan. Havainnointi ei sovi kaikille ja kaikkiin tilanteisiin, tutkijan on syytä miettiä, toimiiko tähän prosessiin havainnointi, miten etukäteen. En miettinyt mitä tietoa saan ennen havainnointia, vaan ajattelin, että avoimen mielen kautta havainnoin koko ryhmään ja sitä mitä se antaa minulle tietoutta. Havaintoja voi tehdä yksityiskohtaisia tai vähemmän yksityiskohtaisia, voidaan havainnoida yhtä, kahta tai ryhmää ihmisiä yhtä aikaa ja heidän toimintaa. Prosessissa havainnoin koko Viikari-ryhmää ja ryhmän toimintaa. Havainnoinnit kirjasin samantien paperille, sekä myöhemmin vielä käsittelin omat muistiinpanot toiseen kertaan, että kaikki tieto on ylhäällä ja myöhempään käyttöä varten hyvin kirjattu ylös. (Metsämuuronen 2008, 42-43.)

9.2 Ryhmän havainnointi

Lapsi ryhmää havainnoin viisi päivää, olin ryhmässä paikalla niin aamupäivällä kuin iltapäivällä. Pyrin siihen, että olisin paikalla hieman eriaikoihin, että näkisin ja saisin tehdä havaintoja mahdollisimman monenlaisista vuorohoitoryhmän tilanteista. Havainnoidessani seurAsian ryhmän ilmapiiriä, ryhmän yleistä vuorovaikutusta sekä ryhmää. Tein havaintoja koko ryhmästä sekä pienryhmistä, jotka muodostuivat kunkin päivän paikalla olevista lapsista. Havainnoin ryhmän toimintaa kokonaisuudessa, en havainnoinut lapsia yksilöinä vaan ryhmä kokonaisuutta.

Saapuessani ensimmäisen kerran ryhmään, lapset olivat hyvin uteliaita, kuka tuo uusi täti on meidän ryhmässä. Ensimmäinen päivänäni menin aamuun, lapset asettuivat juuri aamupalalle. Työntekijä aloitti aamupalan kertomalla, mitä on aamupalaksi ja tämän jälkeen, hän esitteli minut lapsille. Työntekijä sanoi lapsille, että Eveliinaa kanssa samalla lailla totellaan kuin muitakin aikuisia. Tämä helpotti omaa toimimista ryhmässä, lapset pitivät minua heidän yhtenä hoitajana ja ylimääräisiä jännitteitä ei syntynyt. Tämä antoi minulle hyvät mahdollisuudet havainnoida ja tehdä havaintoja lasten toiminnasta. Olen sitä mieltä, että jos olisin

kertonut hyvin eri-ikäisten lasten koostuvalle, että havainnoin heitä. Lapset eivät olisi osannut käsittää tätä, ja ylimääräistä kitkaa olisi tullut ryhmään, sillä lapset eivät olisi tienneet mitä heiltä odotetaan. Lasten vanhemmat olivat saaneet, minun havainnoinnista tiedotteen etukäteen, joka oli minunkin ollessa ryhmässä, ryhmän ilmoitustaululla.

Ryhmää havainnoidessa nousi erilaisia ryhmän käyttäytymistapoja esiin, päiväkotiarjen hetkissä. Ryhmä tiesi hyvin päivän rytmin, ja sen miten missäkin tilanteessa pitäisi käyttäytyä, mutta usein hoitajien piti muistuttaa lapsia kumminkin asioista. Erilaisissa hetkissä nousi asioita hyvin ryhmästä esiin, huomasin, että rauhoittumishetkissä ryhmällä oli vaikeuksia rauhoittua aina, ja kun osa ryhmästä oli rauhoittunut, niin osa lapsista yritti saada rauhoittuneita lapsia villiintymään ilveilyllä ja ilkeilyllä. Tämä tuli toistumaan, jokaisessa havainnointipäivässä. Sekä lapsilla oli tietyissä tilanteissa vaikeuksia kuunnella, mitä aikuiset hoitajat ja lastentarhanopettaja heille kertoi, koska ryhmän osa lapsista puhui heidän päälle omaa asiaansa. Myös huomasin, että ryhmään oli muodostunut kaveriryhmiä, kavereita ja muita pienryhmiä, jotka leikkitalanteissa olisivat vain halunneet leikkiä keskenään ja jättää ryhmän joitakin lapsia leikeistä ulos. Tähän ryhmän aikuiset yrittivät puuttua, että kaikki lapset pääsivät ryhmiin leikkimään. Leikkiryhmien apuvälineenä, ryhmässä käytettiin leikkitaloa. Leikkitalossa on leikkejä kuvakorteissa, ja lapset saavat siitä valita mihin leikkiin he suuntautuvat. Aikuinen seuraa lasten valintaa vierestä, sillä leikkien pienryhmäkoot piti olla leikkiin suhteellista sekä liian iso ryhmä eri-ikäisiä lapsia ei vaan toimi leikkeissä. Leikki hetkissä myös tuli usein konfliktitilanteita sekä haasteita, koska lasten vuorovaikutustaidot olivat erilaisissa kantimissa. Huomasin havainnointipäivissä, että lapset myös yli-reagoivat toisten ilmeitä ja eleitä. Lasten kehitys näkyi myös heidän keskinäisessä vuorovaikutuksessa, koska osa lapsista haki vuorovaikutukseen selkeästi katsekontaktia ja osa puhuessaan katseli seiniä, lattiaa ja kattoa. Tämä myös osaa lapsista häiritsi, aina välillä.

9.3 Haastattelemine

Haastattelemine on yksi tiedonhankinta metodi. Haastatella voi kerrallaan yhtä ihmistä, kahta ihmistä tai ryhmää. Haastattelemine voi tapahtua puhelimitse tai

kasvokkain sekä haastattelemisen voi kestoltaan muutaman minuutista usean päivän mittaisiin. Haastattelu voi olla strukturoitu, puolistrukturoitu tai avoin sekä näiden lisäksi on olemassa vielä ei-ohjattu haastattelu muoto, jota terapiassa käytetään. Käytin puoli-strukturoitua haastattelu tapaa, minulla oli haastatteluun valmiit kysymykset, ja niiden mukaan edettiin, mutta haastattelut etenivät avoimesti, koska kysymykset herättivät keskustelua. Kirjasin itse haastattelijana haastattelijoiden vastaukset paperille. (Metsämuuronen 2008, 37-41.)

Haastattelemisen on yleensä suunnitelmallista, on mietitty, miksi haastattelu tehdään, kenelle se tehdään ja mitä varten haastattelu tehdään eli haastattelun tavoitetta. Opinnäytetyössäni haastattelua käytin tiedonhankintaan, eli keräsin informaatiota Viikari-ryhmästä, Viikari-ryhmän toiminnasta sekä siitä millaiset vuorovaikutuskortit olisi hyvät Viikari-ryhmään. Haastattelut, jotka tein työntekijöille, olivat yksi parihaastattelu ja kaksi yksilöhaastattelua. Haastattelun tarkoituksena oli tutkia Viikari-ryhmän vuorovaikutusta työntekijöiden näkökulmasta ja haastattelu oli tutkimuksellinen haastattelu eli tutkin haastattelun avulla vuorovaikutusta. Haastattelulla oli myös tarkoitus tutkia vuorovaikutusta niin, että vuorovaikutus helpottuisi ryhmässä ja tämän kautta haastattelu oli myös käytännön haastattelu, koska pyrin tiedoilla luomaan ryhmään materiaalia, joka ratkaisisi vuorovaikutus ongelmia ryhmässä. (Metsämuuronen 2008, 37-41.)

9.4 Työntekijöiden haastattelemisen

Työntekijöiden haastattelemisella pyrin saamaan senkin tiedon kerättyä, mikä häviää, kun vieras ihminen havainnoi ryhmää. Kun vieras eli tässä tapauksessa minä havainnoin, niin lapset saattavat käyttäytyä hyvin eri lailla verrattuna siihen, mitä tutuille ja turvallisille hoitajien kanssa he toimisivat ja käyttäytyisivät.

Työntekijöiden haastattelu kysymyksiä, oli muutama. Tarkoituksena ei ollut viedä, työntekijöiltä paljota työaika haastatteluun. Ensimmäisenä päivänä jätin, kysymykset paperille ryhmään, jossa työntekijät saivat ne lukea etukäteen. Työntekijöille suunnatut kysymykset olivat tällaiset. (Taulukko 2.)

Kysymykset työntekijöille

MILLAISTA ON VUOROVAIKUTUS RYHMÄSSÄ?
MITKÄ KASVATUSTILANTEET OVAT VUOROHOITORYHMÄSSÄ HAASTEELLISIA VUOROVAIKUTUKSEN OSALTA?
MITEN RYHMÄN VUOROVAIKUTUSTA ON MUUTTANUT MINUN PAIKALLA OLONI?
OLISIKO SINULLA MUUTA KERROTTAVAA RYHMÄN VUOROVAIKUTUKSESTA, VUOROVAIKUTUKSELISESTA KASVATTAMISESTA TAI VUOROVAIKUTUS TILANTEISSA?
MYÖS TYÖNTEKIJÖIDEN IDEOITA VUOROVAIKUTUSKORTTEIHIN KIRJAAN YLÖS.

Taulukko 2. Omat kysymykseni haastatteluun.

Haastattelin kaikki neljä työntekijää itse, kaksi työntekijää vastasi kysymyksiini itsekseen ja muut kaksi työntekijää vastasivat yhtä aikaa kysymyksiini. Sillä vuorohoitoryhmässä myös työntekijöillä oli erialaisia työaikoja, olivat paikalla ryhmässä vuorohoito ajoin sekä lasten nukkari aika oli ainoa mahdollinen aika haastatella työntekijöitä niin, että lapset eivät olleet häiritsemässä haastatteluita.

Haastatteluista nousi paljon samankaltaisia asioita ryhmän vuorovaikutuksesta. Mutta haastatteluista tuli myös erilaisia vastauksia asioihin. Työntekijöiden mielestä vuorovaikutusta osataan ryhmässä vaihtelevasti, osa osaa hyvin ja osa on iän ja kehityksen mukaan ei osaa sekä lapsen persoonallisuudesta riippuen. Ryhmässä oli kolme kolmevuotiasta lasta. Myös lasten vuorovaikutukseen vaikutti, ryhmän kokoonpano, ajankohta, päivä, ympäristön asiat, tavaroiden jakaminen sekä esimerkiksi lasten synttärarit saivat ryhmässä tietynlaista ikävän kaltaista vuorovaikutusta ilmaan, koska ryhmässä osa oli parempia kavereita kuin toiset keskenään. Lapset osasivat myös olla ovelia, ja synttärisankari jutuissa valita aina kaverinsa ensimmäisenä tekemään asioita ja ne lapset, joilla oli vähemmän kavereita eivät päässeet yhtä usein tekemään näitä asioita. Yksi työntekijä kertoi myös, että eri työntekijöiden paikalla olo vaikuttaa ryhmän keskinäisiin vuorovaikutuksiin sekä näin ollen päivän tapahtumiin ja kasvatustilanteisiin. Kukin työntekijä tekee työtään omalla persoonallaan ja on lapsiin eri lailla vuorovaikutuksessa ryhmän lapsiin. Ryhmän lapset ovat tiedostavat tämän. Myös joidenkin lasten vapaapäivillä oli merkitys työntekijöiden mukaan ryhmädynamiikkaan.

Toisena kysymyksenä kysyin työntekijöiltä, kasvatustilanteiden haastavuudesta ja mitkä kasvatustilanteet ovat haasteellisimpia. Kasvatustilanteissa on mukana vuorovaikutus ja tilanteita on päiväkodissa päivän aikana useampi. Työntekijät nimesivät haastavimmiksi kasvatustilanteiksi erilaiset siirtymätilanteet, ryhmän siirtyminen paikasta toiseen, kuten ruokailuun, ruokailusta nukkumaan, ruokailusta leikkimään, leikkimästä vessan kautta ulos, ulkoa sisälle sekä yhteiset toiminnoissa siirtyminen. Lasten pukeutumishetket tai riisuutumishetket olivat työntekijöiden mielestä erittäin haasteellisia. Yksi työntekijöistä sanoi, että sellaisissa hetkissä tuntuu, että pukee viisi lasta yhtä aikaa ja vuorovaikutus on tilanteessa huo-noa. Myös näissä tilanteissa, toiset lapset saattavat pompottaa uusia tai hieman vieraita työntekijöitä. Haastavia tilanteita oli tilanteet, joissa lasten pitäisi jakaa ta-varoita tai leluja. Myös vuoron odottelu tilanteet ovat haasteellisia, koska ryh-mässä oli erilaisia lapsia kärsivällisyyden puolesta. Työntekijän mielestä myös ryhmässä oli haastava saada yksilöllisesti annettua vuorovaikutusta kaikille lap-sille, sillä ryhmässä oli erilaisia lapsia rauhallisia ja villiimpiä.

Kolmantena kysymykseni oli minun paikalla olon vaikutus ryhmän lapsiin ja ryh-män vuorovaikutukseen. Vaikka itse ajattelin etukäteen, että minun olemassaolo ryhmässä vain muutamana päivänä häiriköisi lapsia. Oli työntekijät haastattelu ti-lanteessa sitä mieltä, että ryhmässä vuorohoitoryhmän takia on niin iso vaihtelevuus työntekijöissä, että minun olemassaolo ei ole häirinnyt ryhmää, ja että mi-nun havainnot ovat sen kautta hyvinkin oikeita. Alku peräisesti, tarkoituksena oli lapsille kertoa totuus, mutta ryhmän lastentarhanopettajan mielestä turhien jännit-teiden takia on parempi, että minä olen ryhmässä tavallinen aikuinen lasten sil-missä, eikä mikään lapsille ”outo havainnoija”. Huomasin myös, että näin eri-ikäisten ryhmässä tämä oli hyvä ja onnistunut ratkaisu.

Neljänten kysymykseen työntekijät kertoivat vuorovaikutuksellisesti haasteena olevan päiväkodin isot ryhmäkoot, koska 19 lasta on iso ryhmä 3-5 vuotiaita lap-sia, joiden ikä- ja kehityskaari on erikohdissa kehittymässä. Myös vuorovaikutuk-seen nousi työntekijöiltä, että osalle lapsille tehdään kotona kaikki, ja nämä lapset yrittävät vaatia tätä samaa päiväkodissa työntekijöiltä. Työntekijöiden mukaan vuorovaikutus ja ryhmän dynamiikka on parantunut todella paljon siitä, mitä se on

ollut syksyllä tai siitä mitä se on ollut joululoman jälkeen tammikuussa verrattuna tämän hetkiseen. Muutama työntekijä kertoi, joskus pitänee ryhmälle vuorovaikutustaidoista nukketeatteria, mutta vuorohoitoryhmän työvuorojen takia jäänyt vain muutama kertaan. Valmistelu oli vienyt aikaa.

Viidentenä kysymyksenä kysyin työntekijöiden ideoita ja toivomuksia vuorovaikutuskorteista. Työntekijät toivoivat kestäviä kortteja, sillä kortit pitäisi kestää myös lasten käsittelyä, muuten kortit eivät olisi hyvät kortit. Myös toivottiin selkeitä ja yksinkertaisia kuvia kortteihin, että lapset ymmärtävät korttien tarkoituksen ja pienetkin ylimääräiset asiat häiritsevät lapsia. Tämän kysymyksen kohdalla työntekijät myös kysyivät, millaisia kortteja olin itse meinannut tehdä. Kerroin korttien ja projektin vaiheissa avoimesti työntekijöille ja työntekijät kommentoivat jo tässä kohtaan ideoitani, toimiviksi ja heidän mielestä kuulostaa siltä, että vuorovaikutuskorteista tulisi hyvä ja käytännöllinen työväline heille. Kunhan saavat hieman ohjetta ja esimerkkiä, miten tulevia kortteja tulisi käyttää. Lupasin työntekijöille esitteleväni vuorovaikutuskortit työntekijöille, kun saan ne valmiiksi.

9.5 Analysointi ja analysoinnin jälkeen työskentely

Analysoin itse havainnoinnistani ja haastatteluistani tulevan materiaalin sekä tiedouden vuorovaikutuskortteihin. Lisäksi keräsin lisämateriaalia vuorovaikutus-esitakorttien pohjaksi. Analysoinnissa sain selviksi tietyt vuorovaikutustilanteet, jotka toteutan kortteissa. Kun sain materiaalin kerättyä, tämä auttoi hahmottamaan vuorovaikutuskorttien lukumäärän. Vuorovaikutuskorttien toteutustapana oli toiminnallinen työn menetelmä, koska työssä tein uuden tuotteen päiväkodin työntekijöille. Kortit tein käsin piirtämällä. Tästä koko projektista kirjoitin raportin, koko projektin kulusta. (Räsänen; Toikko & Rantanen 2009, 85-88.)

Havainnoinnista ja haastatteluista tulleen materiaalin kirjasin tarkasti paperille, juuri niin kuin asia oli minulle näyttäytynyt tai niin kuin asia oli minulle kerrottu. Päivien jälkeen kokosin päivistä tulleita yhteneviä asioita yhteen, sekä tarkastelin uusien asioita. Havainnoissani ja haastatteluissa tuli selkeästi tietyn tyyllisiä vuorovaikutustilanteita esiin, jotka olivat Viikari-ryhmässä haasteellisia ja mitkä eivät ole haasteellisia. Sain näistä hyvin koottua vuorovaikutuskortteihin tilanteet, sekä

positiiviset että negatiiviset eli miten tilanne kuuluisi mennä, ja miten tilanne ei kuuluisi mennä. Vuorovaikutustilanteita eli vuorovaikutuskortteja tuli yksitoista kappaletta, pitkän pohdinnan kautta. Lisäksi havainnoidessani ja haastatteluja analysoimalla, minulle tuli mieleen selkeä idea vuorovaikutuskorttien apukortteista. Näitä kortteja voi käyttää vuorovaikutuskorttien kanssa lapsille tai olla käyttämättä, apukortteja hahmottamiseen meni hetken aikaa ja sain kolmesta apukorttia tehtyä. Apukortit ovat perinteisiä kuvioita sisältäviä, kuten tähti, sydän, kyynel, peukku ylös, peukku alas, kädellä stop, hymynaama, surunaama ja kiukkuihen naama.

Viikari-vuorovaikutus kortteja tuli yksitoista kappaletta, tilanteet hyvin normaaleja päiväkodin arkipäiväisiä tilanteita. Päiväkodin arkeen kuuluu ruokailut, ja rauhoittumiset ruokapöytään, tässä oli hieman haastetta lasten kanssa, joten tästä tuli yksi tilanne, joka on kuvattu kortteihin. Siirtymätilanteissa on haasteita, koska koko ryhmä siirtyy yhtä aikaa paikasta paikkaan, siirtymätilanteista tuli kortteihin siirtyminen nukkariin ja nukkarista pois sekä kaksi erilaista kuvaa ulos lähtötilanteista. Nukkaritilanteesta tuli myös yksi tilanne kortteihin, sillä kaikki eivät nuku, mutta rauhoittua pitäisi, että muut saa nukuttua. Päiväkodissa myös lapset leikkivät paljon kortteihin tuli useampi tilanne, erilaisista leikkiin kohdistuvista tilanteista, kuten leikkikalujen ja tavaroiden jakaminen, yhdessä leikkiminen ja leikkiminen ryhmässä. Nämä leikkitalanteet tulivat esille selkeästi ollessani Viikari-ryhmässä. Päiväkodissa on paljon lapsia ryhmässä, ja tämän takia lapset joutuvat odottamaan vuoroa ja jonottamaan erilaisiin toimintoihin päiväaikana. Tämä on joillekin lapsille hyvin haastavaa, joten tästä tuli yksi tilanne kortteihin. Myös kun puhutaan pelkästä vuorovaikutuksesta, niin puhuminen ja kuunteleminen ovat hyvin tärkeitä, ja joillekin tämä on haastavaa. Eli tästä tuli yksi tilanne kortteihin. Myös ollessani Viikari-ryhmässä huomasin, että ilmassa oli paljon lasten välillä toisten kiusaamista ja hännämistä erilaisissa tilanteissa, joten tein myös tästä yhden kortin.

Tehdessäni vuorovaikutus kortteja, mietin myös sitä, onko tämä vuorovaikutusta vai ei. Mutta kun ajattelee, että mitkä tilanteet päiväkodin lapsille on vuorovaikutustilanteita, niin ne ovat juuri erilaisia päiväkotin päivän arkisia kasvatustilanteita

eli vuorovaikutustilanteita. Tilanteissa lapset ovat, joko keskenään tai kasvattajiensa kanssa vuorovaikutuksessa ja vuorovaikutus vaikuttaa tilanteeseen. Korttien tilanteet piirsinkin sekä positiivisina eli hyvinä tilanteina että negatiivisina huonoina tilanteina, joissa kaikki ei ole mennyt hyvin. Vuorovaikutukseen kuuluu myös tunteet, tunteiden näyttäminen sekä lasten käyttäytyminen vuorovaikutustilanteissa. Korteista tuli kaksipuolisia, toisella puolella positiivinen kuva ja toisella negatiivinen kuva erilaisista tilanteista. Näin lasten kanssa voi keskustella pelkistä negatiivisista kuvista, tai pelkistä positiivisista tai molemmista vuorotellen.

Piirtäessäni kortteja tein paljon ajatustyötä, miten esitän vuorovaikutus tilanteen paperille mahdollisimman selkeästi ja ymmärrettävästi. Yritin mennä piirtäessäni lasten tasolle. Mietin myös, millaisia on lasten ohjelmat ja lapsille tehdyt muut samankaltaiset jutut. En ruvennut tekemään kortteihin liikaa yksityiskohtia ja pyrin saamaan korteista ylimääräisen asian pois, että ne eivät häiritse tulevaisuudessa lapsia. Pienetkin asiat saattavat häiritä lapsia, sekä viedä asian kiinnostuksen epäoleelliseen asiaan. Tämä näkyy sitten toiminnassa, kuinka osasin poistaa korteista häiritsevät tekijät. Ajatustyötä tein myös Viikari kavereiden kanssa, tein kortteihin itse Viikari ketun lisäksi madon ja siilin, en halunnut kortteihin Viikarille liikaa kavereita, jotta korttien ymmärtäminen ja hahmottaminen lapsilla ei olisi vaikeaa. Lisäksi nämä kolme kaverusta eivät ole korteissa vaatteet päällä, korttien selkeyden takia. Tätä mietin kauan, piirrätkö Viikarille vaatteita, mutta kumminkin ajatuksissani ajattelin, että eläimillä ei ole luonnossa vaatteita, eli ei tarvitse sekä korttien selkeys häviää vaateiden myötä. Kysyin tilaaja taholta myös tätä, kun esittelin osan valmiista korteista. Ne pitivät korttien selkeydestä, eivätkä kiinnittäneet huomiota niihin ennen kuin mainitsin asian. Joihinkin tilanteisiin kaveruksille tuli jotakin asusteita, kuten pipoa, huivia, kenkiä ja pyjamahousut. Nämä asusteet auttavat lapsia näissä korteissa hahmottamaan korttien tilanteen.

9.6 Hyödynsin materiaalia

Havainnoinnista, haastatteluista ja teoreettisista tiedoista sain hyvää pohjaa luotua korteille. Havainnoinnissa näin ryhmän toimimista kasvatustilanteissa, niissä tilanteissa, joissa päiväkodissa lapset ja kasvattajat ovat vuorovaikutuksessa tois-

tensa kanssa. Sain nähtyä tilanteita, joissa vuorovaikutus ei toiminut, johtuen erilaisista seikoista, kuten kiireestä, lapsi määrästä, tilanteesta, lasten kehityksestä ja iästä sekä ympäristön tuomista asioista. Havainnoin useamman päivän Viikari-ryhmää ja päivissä oli ryhmässä hyvin erilainen määrä lapsia ja ryhmädynamiikka oli hyvin vaihtelevaa. Myös kasvattajien ja erilaisten lasten persoonallisuus näyttäytyi selkeästi ryhmän vuorovaikutuksessa. Havaintojani tuki teettämäni haastattelu monelta osin. Kysyin haastattelussa työntekijöiltä vuorovaikutukseen ja Viikari-ryhmään kohdistuvia kysymyksiä. Kasvattajat kertoivat ja miettivä kysymyksiini monelta kantilta vastauksia ja kasvattajat käyttivät aikaa kysymyksiini vastaamiseen. Kysyessäni haastavia kasvatustilanteita, kaikki kasvattajat nimesivät samoja tilanteita. Nämä tilanteet olivat jo havaintojeni aikana näyttäytynyt haasteellisiksi, mutta kasvattajat vielä ikään kuin vahvasti olemassa olevia asioita.

Olin havaintojeni teko aikana ryhmässä yksi aikuinen, mutta olin havainnoijana hieman sivussa ja seurailin erilaisia tilanteita ja lapsiryhmän käyttäytymistä erilaisissa päiväkodin tilanteissa. Lapset ottivat minut ryhmään hyvin sekä minulla oli helppo tehdä ryhmässä havaintojani, koska lapset toimivat omina itsenä ryhmän mukana. Myös kasvattajien osalta vuorovaikutus oli luontevaa minun olo aikana, sillä suurimman osan kasvattajista tiesin ennen opinnäytetyön aloittamista entisinä työkavereina.

Haastaviksi tilanteiksi leimaantuivat siirtymätilanteet, kun lapset siirtyvät sisältä, vessan kautta ulos, ulkoa sisälle, nukkarisiin siirtyessä ja nukkarista pois siirtyessä. Myös erilaiset jonottelut ja odottelut olivat lapsille vaikeita tilanteita, ja päiväkodissa isoissa ryhmissä tätä tapahtuu pakollakin jonkun verran. Ryhmässä selkeästi myös tuli leikkitalanteissa esille lasten ikäerot ja kehitys, ja tämän tuomat haasteet heidän vuorovaikutukselle, joka taas aiheutti leikkitalanteissa kitkaa ja riitatalanteita lasten välillä. Rauhoittumistilanteissa ryhmässä oli lapsia, jotka yrittivät provosoida muita lapsia pienellä hännäämisellä, kuten ilveilemällä muille, että muut alkavat huutaa aiheesta eikä rauhoitu kasvattajien ohjeiden mukaan. Rauhalliset tilanteet, kuten ruokailu saattoi aluksi sujua ryhmässä hyvin, mutta kun lapset olivat eriaikaan syöneet niin paikalla odottaminen ei ollut lapsista kivaa. Myös ruokailussa tuli hämminkiä aikaiseksi, kun ei ollut kaikkien lasten mieleistä

ruoka ja päiväkodissa pyritään opettelemaan maistamaan ja syömään kaikkia ruokia.

Lapsille tärkein asia päivän aikana on leikkiminen, ja tässä havainnoin ja haastatteluista sain, mikä näissä tilanteissa aiheuttaa kitkaa. Lapsilla on kova halu omia kaikki lelut, lelujen jakaminen on vaikeaa, yleensä jakotilanteessa kaikki lapset haluavat saman lelun, vaikka leluja olisi todella monta muutakin tarjolla. Leikkitalanteissa saattoi syntyä todella nopeasti sana harkkaa ja riita tilanteita, vaikka lasten leikkiminen olisi alkanutkin hyvinkin sovussa alkujaan. Leikkitalanteissa näyttäytyi myös se, että lapset osaavat olla leikissä ilkeitäkin toisilleen. Leikki voi alkaa hyvin pienessä ryhmässä, mutta lapset voivat alkaa saman tien savustamaan leikistä ulos yhtä leikkijään niin, että yks kaks yksi leikkijä onkin leikistä ulkona ja muut vaan jatkavat leikkiä niin kuin ei olisikaan mitään tapahtunutkaan.

Rauhoittumistilanteissa yksi lapsille haastava kasvatustilanne näyttäytyi nukkarissa olo hetkeksi, sillä osa nukkui ja tarvitsisi päiväunet. Osa lapsista eivät nukkuneet, he makoilivat sängyissään, lepäilivät ja koittivat olla hiljaa. Hiljaa ja paikalla olo oli osalle hyvinkin vaikeaa, koska lapset olisivat halunneet leikkiä, keskustella kasvattajan tai muiden lasten kanssa, eikä olla vain hiljaa paikallaan. Osalle oli vaikea myös hahmottaa sitä, että kun sanotaan, että kaveri nukkuu, että silloin ei voi keskustella tai äänellä sängyssä turhia. Nukkaria auttoi alku satu, ja myöhemmässä vaiheessa taustalla soi rauhoittava musiikki, niille ketkä eivät nukkuneet.

Vuorovaikutus on haastavaa monelta osin, sen huomasi haastatteluissa ja havaintojeni aikana. Lapset osaavat sulkea kaverin puheet kokonaan pois, kun yksinkertaisesti lapsi ei vaan halua kuunnella toista, vaikka hän ei tietäisikään mitä toinen lapsi haluaa kertoakaan. Myös huomasi, että toisilla lapsilla ei ole tilanne tajua seurata ja havainnoida tilannetta, että jos lapsi puhuu jo yhden henkilön kanssa ja kuuntelee mitä tällä kaverilla on kerrottavana, niin ei hän voi kuunnella kahta lasta yhtä aikaan. Myös päällekkäin puhumisessa on vikana se, että kuukaan ei saa selvää asioista ja vuorovaikutus hankaloituu edelleen.

Kysyin myös haastattelussa kasvattajilta, jotka ovat päivittäin lapsiryhmässä paikalla ja läsnä, mitä he toivoisivat korteilta. Kasvattajilta tuli selkeitä ja konkreettisia asioita esille, kestävyyttä toivottiin, että kortit kestäisivät lasten käytössä. Kortit voivat olla kuinka hyviä vaan, mutta jos ne ei kestä lasten käsittelyä, ei niillä ole mitään käyttöä ja kasvattajat sanoivat, että se vielä haittaisi enemmän heidän työskentelyään, jos kortteja pitäisi varoa, ettei lapset saisivat niitä käsiin. Myös selkeitä, lasten tasolla olevia ja hyvin pelkistettyjä kortteja toivottiin, sillä pienetkin ylimääräiset asiat saattavat häiritä lapsia ja lasten kiinnostus kortin esittämää kasvatustilannetta vuorovaikutustilannetta kohtaan katoaa, kun lapsi jää jumiin johonkin häiritsevään asiaan.

Materiaalissa tuli selkeästi huomio, että viikari-ryhmä tarvitsee vuorovaikutuksellisiin haastaviin kasvatustilanteihin apua, joissa lapsi on päiväkodissa vuorovaikutuksessa kasvattajaan tai toisiin lapsiin. Normaleita tilanteita, joissa on haastavuuksia erilaisten asioiden takia, ja näistä tilanteista olisi hyvä, että jollakin keinolla kasvattajat voisivat keskustella tilanteista lasten kanssa. Lapsen ikä ja kehitys näkyivät haastavuudessa, ja huomasiin, että korteissa voisi korttien hahmojen tunteet näkyä. Vuorovaikutus on myös eleitä ja ilmeitä, ja näissä näkyy lasten tunteet tilanteissa, että lapset alkaisivat enemmän seurata tätäkin osa-aluetta ja opettelemaan tunnistamaan näitä. Toisille lapsille on hyvin vaikea ajatella, että hänen sanominen tai tekeminen loukkasi nyt toista lasta, ja tämä sai toisen lapsen itkemään ja surulliseksi.

10 OPINNÄYTETYÖNI LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Luotettavuuden arviointi on isossa osassa tieteellistä tutkimusta, sillä tutkimukselle on asetettu tiettyjä normeja ja arvoja, joihin sen tulisi pyrkiä. Luotettavuuskysymyksissä keskeisiä käsitteitä ovat perinteisesti olleet reliabiliteetti ja validiteetti arvioitaessa kvantitatiivisen tutkimuksen mittauksen luotettavuutta. (KvaliMOTV s.a.) Mietin omassa projektissa luotettavuutta vuorovaikutuskorttien onnistumisen kautta, miten ne onnistuivat, saiko työntekijät itselleen käytettävän työkalun ja onko vuorovaikutuskorteista oikeasti hyötyä. Eli mietin työtäni validiteettisen mittarin mukaan, onko tutkimus ja kehittämisprosessi antanut sen mikä oli sillä tarkoituskin. Validiteettisella mittarilla myös arvioidaan teoreettista pohjaa, tukeeko

ja antaako se pohjan materiaalin hankintaan ja muuhun prosessiin. (Hamk 2014; Metsämuuronen 2009, 74-75.) Mielestäni prosessissa validiteetti on näkyvissä, koska prosessilla pääsin hyvään lopputulemaan ja sain onnistumaan vuorovaikutuskortit vuorohoitoryhmään. Ulkoisella validiteetilla voidaan miettiä korttien ulkoistamista, kortit voidaan tavallaan joltain osin viedä muuhun päiväkotiryhmään, mutta tarkoituksena olikin luoda monikäyttöiset kortit eli tämä ei ole prosessissa epäonnistumista. Sisäinen validiteetti kertoo prosessin teoriasta ja kattavatko teoria prosessin teoria osuuden, mielestäni tällä teoria kertoo korttien pohjan sekä tarvittavat tiedot. (Metsämuuronen 2009, 74-75.)

Luotettavuutta voi miettiä koko prosessin ajalta, niin suunnitteleminen, materiaalin kerääminen, kuin prosessin kuvaaminen. Prosessin luotettavuutta voi myös miettiä sen kautta, että onko prosessin, kuinka oman mukavuusalueen ulkona ja kuinka paljon tietää ja tuntee asioita ennen prosessia, onko jotain ennakkotietoa asioista. Vuorovaikutuskorttien prosessin suunnittelin itse, mitä teen, milloin teen ja miksi teen. Millä lailla kerään itselleni materiaalia kehittämistyöhöni, niin että eriosapuolten näkemykset tulevat esille. Suunnitelman jälkeen toteutin materiaalin keräämisen.

Materiaalin keräsin teoreettisista lähteistä, havainnoimalla Viikari -ryhmää sekä haastatteleamalla Viikari -ryhmän työntekijöitä. Teoreettisia lähteitä, kun tarkastellaan, niin luotettavuus näkyy siinä, lähteen tuoreudesta ja paikkaansa pitämisestä. Useampi lähde asiaa, kohtaa on aina parempi luotettavuuden takia ja edelliset tutkimustiedot lisäävät asian pätevyyttä. Ennen havainnointia, mietin tarkkaan, miten ja mitä havainnoin ja miten kirjaan nämä ylös, että tulevat oikein. Havainnot ovat kumminkin minun omia havaintoja asioista ja tapahtumien kulusta, eli yksi ihminen ei voi kaikkea millään huomata isossa ryhmässä. Havainnoinnissa tarkoituksena oli havainnoida ryhmää, eli myös tämän takia pyrin huomioimaan havainnoidessani isomman ryhmän lapsia. Päivien aikana kaikki lapset eivät olleet paikalla sekä lapsilla oli myös pienryhmätoimintaa eli en pystynyt havainnoimaan koko ryhmää koko aikaa. Haastatteluissa minulla oli muutama kysymys, ne mitkä olivat minusta ne oleelliset. Kirjasin itse haastatteluista materiaalin, pyrin siihen, että kirjasin kaiken sanatarkasti ylös, mutta luultavasti ihan kaikki ei

tullut kumminkaan ylös ihan niin. Pääasia, että avainsanat ja avainkohdat tulivat, mitä työntekijät halusivat painottaa kysymyksissä. Havainnointi ja haastattelupäivien jälkeen analysoin ja niputin vastauksia ja havaintoja yhteen, joista muodostui tilanteita tai ne olivat jo tilanteita. Kun materiaalin sain koottua, analysoin materiaalia vielä ja ratkaisin millaiset kuvat ja tilanteet kortteihin tulee. Työn raportoinnissa vielä omia valintojani perustelin itselleni. Myös koko prosessin kannalta oli tavallaan joltain osin hyvä, että minulla oli aiemman työkokemuksen myötä tietämystä asioista, mutta tämä myös saattoi jotain osin vaikuttaa työn luotettavuuteen.

Vuorovaikutuskorttien luotettavuus ja eettisyys näyttäytyvät työntekijöiden haastatteluissa sekä ryhmän havainnoinnissa, vuorovaikutuksen haasteista ja näiden syiden taustasta. Sekä materiaalini hyödyntämisessä. Pyrin tekemään kortit, jotka edes auttavat koko ryhmän vuorovaikutusta. Tärkeää on myös, että materiaalini analysointi sekä tarvittavien materiaalin hävittäminen tapahtuvat luottamuksellisesti. On myös tärkeää, että tiedotan lasten vanhempia ja huoltajia havaintojen tekemisestä sekä minkä takia havaintoja teen ryhmästä. Sekä kerron avoimesti myös koko muulle päiväkodin henkilökunnalle, mitä teen ja minkä takia. Saadakseni myönteisemmän ilmapiirin aikaseksi ja näin oikeellista tietoa kerätä kortteihin.

Varhaiskasvatuksen eettisyys rakentuu eettisten periaatteiden ympärille sekä varhaiskasvatuslain (19.1.1973/36.) ympärille. Lähtökohtana on lapsen oikeuksien, ihmisten ja ympäristön kunnioittaminen sekä varhaiskasvatuksessa työskentelevien toiminnan tukeminen. Kunnioitan ja kohtelen lasta, perhettä ja työkavereitani tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti riippumatta iästä, sukupuolesta, uskonnosta, alkuperästä, iästä, kyvyistä tai mielipiteistä. Lapsella on oikeus hyvään ja laadukkaaseen hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen joka päivä. Lapsen yksilöllinen kasvun tukeminen ja kehittäminen yhdessä perheen kanssa ja autan löytämään lapsen turvallisen paikan kasvuympäristössä. Lapsen kohdatessa olemalla aidosti läsnä. Lapsen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja tehdessäni valintoja ottaen huomioon lapsen iän ja kehityksen. Työilmapiirin edistäminen toimien ammattimaisesti ja arvostaen omaa sekä muiden osaamista. Ammatillisen

osaamisen ja työtapojeni kehittäminen. Arvioimalla omaa työtäni sekä osallistun oman työni kehittämiseen. Omien rajojen tiedostaminen ja toimintamahdollisuuksien sekä vastuun omista työtehtävistä ja valinnoista koskien työtäni. Luottamuksellinen toiminen ja muistan vaitiolovelvollisuuteni. Oman hyvinvoinnin ja jaksamisen huolehtiminen. (Eettiset ohjeet 2014.)

Varhaiskasvatustalaki (19.1.1973/36. 2§) määrittelee eettisyyttä, tässä lainaus laista. "Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoitossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoito tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa on kunnioitettava lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta. Edistää lapsen kehitystä päivähoitoon tulee tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä elinympäristön vaalimiseen." Laki määrittää varhaiskasvatukseen paljon ja se on tärkeä osa varhaiskasvatusta. Lisäksi on laadittu varhaiskasvatukseen varhaiskasvatuksen perusteet, jotka antavat myös varhaiskasvatukselle eettistä pohjaa. (Walamies 2007, 22-25; Varhaiskasvatustalaki (19.1.1973/36.)

Eettisyys on tärkeä osa varhaiskasvatusta. On tärkeää luoda lapsille hyvä varhaiskasvatusta. Niin, että lapset saavat olla ja osallistua varhaiskasvatukseen omina itsenä. Varhaiskasvatuksen työntekijät seuraavat, havainnoivat, ohjaavat ja opettavat lapsia heidän kehityksessään. Kehittämistyössäni olin eettinen, olin ryhmässä yksi aikuinen lapsille, lapset eivät tarvinneet esittää minulle mitään. Perehdyin ennen kehittämistyötä varhaiskasvatuksen eettisyyteen. En vaikuttanut Viikari-ryhmän päivien kulkuun, olin siinä normaalisti mukana, tein havainnoja ja kirjasin niitä ylös. Lasten vanhempien tiedossa oli, että ryhmässä on havainnoija, joka havainnoi koko lapsi ryhmää, eikä yksittäisiä lapsia. Kehittämistyön kannalta tein työntekijöille uuden työvälineen, tuotteen, joka helpottaisi työntekijöiden

työtä ja takaisi lapsille laadullista varhaiskasvatusta ikätasoisesti ja lapsia kehittäen. Uudella työvälineellä eli vuorovaikutuskorteilla, kukin lapsi kehittyisi, heidän ei tarvitse esittää mitään ja korttityöskentely sopii varhaiskasvatukseen. Lisäksi vuorovaikutuskortit ovat tehty varhaiskasvatukseen lapsille.

Kortteja on tänä päivänä paljon erilaisia, ja korttityöskentely toimii monelle ikähaarukalle. Nämä kortit tehdään juuri yhdelle ryhmälle, mutta on muistettava, että kortteista tulee pitkäaikainen työkalu ja korttien eläimet ja vuorovaikutus tilanteet eivät saa aiheuttaa mielipahaa kenellekään taikka leimata ketään. On myös ennen korttien tekoa kerättävä riittävästi teoreettista tietoa järkevistä lähteistä sekä kerätä tietoa ryhmästä. Pitäen silmällä korttien toimivuutta sekä työntekijöiden ohjeistamista. Vuorovaikutus korttien tulee olla työntekijöille helpottava työväline.

Alun perin ajattelin, että kerron lapsille, että olen havainnoija muutaman päivän ajan teidän ryhmässä. Olin myös valmis selittämään asiaa lapsille tarkemmin ja vastaamaan lasten kysymyksiin asiasta. Kun saavuin ensimmäisen kerran Viikari-ryhmään, lastentarhanopettaja esitteli minut lapsille yhtenä ryhmän aikuisena, jonka sanaa pitää myös kuunnella. Tajusin tällöin, että näin eri-ikäisten ryhmässä on varmaan näin parempi toimia, ettei lapsia sekoiteta kokonaan. Huomasin itse, että minun läsnäolo ei oikeastaan vaikuttanut lapsiin sekä haastatteluisani tuli sama asia esille. Tällöin kasvattajien ja minun omasta mielestä lapset eivät käyttäytyivät melko tavalliseen tapaan. Lapset olivat siihen jo tottuneet, että aikuiset ryhmässä saattavat vaihtua, koska Hulivilin sisällä tehdään tarvittaessa yhteistyötä ja muista ryhmistä on aikuisia Viikarissakin auttamassa. Kun lapset eivät käyttäytyneet eri tavalla, voidaan katsoa, että minun saamani aineisto on hyvin luotettavaa aineistoa, joka kertoo kevään Viikari-ryhmästä sen oleellisen.

Eettisyyttä mietin myös vuorovaikutuskorttien teossa sukupuolineutraalisuuden kautta, tämä asia on ihmisillä välillä keskustelu aiheissa sekä halusin ajatella korttien teon aikana, että kortteista tulee pitkä aikainen kasvattajien työväline päiväkotiin. On myös hyvät tänä päivänä, ettei kiusaajiksi tai huonosti käyttäytyjiksi lapsiksi voida nimetä pelkkiä poikia tai pelkkiä tyttöjä, koska molemmat osapuolet osaavat samoja asioita ja olla hyvinkin ilkeitä, kun ne sille päälle sattuu. Kortit

piirsin eläimiksi, kettu, mato ja siili. Korteissa ei ole eläimillä vaatteita, koska ei eläimillä ole luonnossakaan oikeasti vaatteita päällä. Tämä toi sen helppouden, että ei tarvinnut miettiä, onko ketun vaatteet liian tytön tai liian pojan vaatteiden kaltaiset. Tein ainoastaan tiettyihin tilanteisiin, tilanteen selkeyden takia asusteita, mutta yritin tehdä asusteistakin sellaisia, ettei niitä voida yhdistää tyttöihin eikä poikiin eritoten. Leikkitalanteissa myös ajattelin sukupuolineutraalisuuden niin, että erilaisia leluja, mitä päiväkodissa nyt yleensäkin on, niin kuviin leikkikaluuksi eläimille.

Viikari-ryhmän työntekijöiltä sain hyvää yhteistyötä kehittämistyön kannalta, joka oli työnkannalta myös eettistä. Tämä työntekijät ovat kumminkin lasten kanssa tekemisissä joka päivä, on tärkeää, että heidän mielipiteet ja näkemykset asioista tulivat eettisesti huomioitua aineiston keräämisessä ja korttien työstämisessä.

11 KORTTIEN KEHITTÄMINEN YHTEISTYÖSSÄ TILAAJAN KANSSA

11.1 Osittain valmiiden korttien esitleminen ja jatkotoimen piteet

Kun kortit sain melkein valmiiksi, tapasin tilaajan puolelta minun yhteishenkilön kevään Viikareiden lastentarhanopettajan. Jolle esittelin melkein valmiit kortit, lastentarhanopettajan mielestä kortit olivat hyvin loistavat, yksinkertaiset, selkeät, kestävät ja käyttöä palvelevat. Tällöin lastentarhanopettajan kanssa tajusimme, että kortit toimivat myös päiväkotit Hulivilin muistakin ryhmissä, niin isompien että osa korteista myös pienempien ryhmissä. Lastentarhanopettaja oli tästä iloinen, ja tämä myös tarkoitti sitä, että kortit tulevat koko päiväkodin käyttöön, eikä vain Viikari-ryhmään, kuten koko tähän astisen projektin tavoite on ollut. Kortit tulevat tietysti Viikari-ryhmään käyttöön. Kun kortteihin tuli tällainen muutos, niin kortit tulevat myös skannattuina vedoksina päiväkodille, joista ryhmät voivat itse tehdä käyttöönsä tarvitsemansa kortit. Myös päiväkotit saa varsinaiset kortit. Lastentarhanopettaja halusi, tässä vaiheessa, että tekisin kaksi korttia lisää vielä, tällöin kortteja olisi yhteensä yksitoista. Näiden kahden kortin tilanteet olivat jo mukana korteissa, mutta lastentarhanopettaja halusi niistä tilanteista vielä toisenlaiset kortit vuorovaikutuskortteihin mukaan.

Lastentarhanopettaja halusi, olemassa olevat kortit saman tien käyttöön, mutta mietimme, onko se järkevää, koska olen tekemässä korteista infotilaisuuden Asikkalassa Hulivilissä, kun saan opinnäytetyön valmiiksi. Päädyimme tässä vaiheessa siihen, että teen lisäkortit ja lähetän lastentarhanopettajalle Nassikoiden ryhmään. Yhteishenkilöni vaihtoi projektin aikana ryhmää Nassikoihin. Nassikat saavat aloittaa käyttää ainoana ryhmänä etuajassa kortteja. Tässä on varmasti esittelytilaisuudessa hyötyä, koska lastentarhanopettaja voi tuoda kokemuksiaan korttien käytännöllisyydestä sekä omista kokemuksista korteista esiin tilaisuudesta muille työntekijöille.

11.2 Korttien valmistumisen jälkeen

Valmiit kortit otetaan päiväkotia Hulivilissä käyttöön virallisesti pitämäni esittelytilaisuuden jälkeen. Ennen esittelytilaisuutta kortit ovat käytössä jo yhdessä ryhmässä, Nassikoissa. Yhteishenkilöni testailee toiminnassaan korttien käyttöä, toimivuutta sekä korttien moninaisuutta työskentelyyn. Esittelytilaisuuden pidän päiväkotia Hulivilin tiloissa opinnäytetyön valmiiksi saattamisen jälkeen, joissa esittelen opinnäytetyön tuotteen eli vuorovaikutuskortit osalle päiväkodin kasvattajille sekä varhaiskasvatuksen johtajalle. Tarkoituksena ei ole sanella kasvattajille tiukoja ohjeita korttien käytöstä. Vain esitellä kortit, esitellä omia ideoita, kuinka kortteja voisi esimerkiksi käyttää. Tarkoituksena on kumminkin, että kasvattajat lähtevät käyttämään kortteja oman persoonan ja oman työskentelytavan kautta. Myös yhteishenkilöni tuo omia ideoitaan ja kokemuksiaan tilaisuudessa esille korteista. Kortit siirtyvät Huliviliin käyttöön niin skannattuina tiedostoina kuin yksinä kortti muotoisina kortteina. Kaikki korteista ei tule toimimaan kaikkien kanssa, mutta jokaiselle ryhmälle kasvattajien mukaan löytyy korteista apua.

Viimeistään esittelytilaisuudessa tavoitteiden onnistuminen näkyy ja kuuluu, mutta se miten yhteishenkilöni otti, muutaman muun kasvattajan kanssa kortit vastaan osittain valmiina kortteina antoi ymmärtää, että olen päässyt hyvin tavoitteesiini. Tavoitteenani oli luoda Viikari- vuorohoito ryhmään vuorovaikutuskortit, niin että ensiksi selvitän havainnoimalla ja haastattelemalla missä tilanteissa ja kohdissa vuorovaikutus ei toimi ryhmässä ja missä toimii. Eli hakea ryhmän haas-

tavuudet itselleni esille, joista kokosin kortit. Kortit muotoutuivat hyvin pitkälti päiväkodin kasvatustilanteiden ympärille, sillä kasvatustilanteet ovat niitä tilanteita joissa lapset ovat keskenään ja kasvattajien kanssa vuorovaikutuksessa ja näissä joissain tilanteissa oli/on vuorovaikutuksessa ryhmässä haastavuutta. Vuorovaikutukseen myös vaikuttaa ryhmässä vuorohoito, ja lapset ovat eriaikoina, eripäivinä ja eri ryhmän kokoonpanoilla koossa. Luulen, että vuorohoitoryhmässä vuorohoito on aina tuomassa vuorovaikutukseen oman haastavuutensa, sitä en saa vaikutettua paljoakaan vuorovaikutuskorteilla.

Tavoitteenani oli myös kuunnella kasvattajien mielipiteitä ja tehdä yhteistyössä heidän kanssa kortit, niin että kasvattajat saisivat korteista itselleen työvälineen vuorovaikutustilanteiden purkuun ja keskustelun herättämiseen lasten kanssa. Korttien avulla voidaan keskustella tilanteista, joita tulee joka päivä lapsille vastaan ja tilanteissa käyttäytymistä myös vuorovaikutuksellisessa mielessä miettiä yhdessä lasten kanssa. Mielestäni sain hyvin havainnoimalla ja haastatteluilla kerättyä oikeellista tietoa ja nähdä oikeita vuorovaikutuksellisia tilanteita varhaiskasvatuksessa, joista sain itselleni luotettavaa materiaalia kortteihin.

En tietenkään osaa sanoa, tarttuvatko kaikki kasvattajat korttityöskentelyyn ja vuorovaikutuskorttien käyttöön ottoon. Korttityöskentely on helppo työskentely muoto, mutta kortteja on olemassa tänä päivänä paljon erilaisia ja luulen, että korttityöskentely on kasvattajille tuttua. Myös kasvattajat voivat nähdä, että kortit eivät vain jostain syystä sovellu heidän ryhmään. Kortit on tehty alun perin vain yhteen ryhmään Viikari-ryhmään, jossa on ollut tarvetta korteille. Korttien pohjakin on kerätty viikari-ryhmästä ja korttien soveltuvuus muihin ryhmiin ei ole ollut työn alkuperäinen idea. On kumminkin hyvinkin hienoa ajatella, että korteista voisi olla myös hyötyä useampaankin ryhmään alkuperäisestä tarkoituksesta poiketen. Miettien asiaa näin, voi sanoa, että korttien osalta olen saanut luotua oikein hyvän uuden tuotteen, jolla on tulevaisuudessa käyttöä.

12 POHDINTAA

Opinnäytetyön olen kuvannut kirjoittaen vuorovaikutuskorttien kehitysprosessista ja siitä, miten kehitin vuorovaikutuskortit Viikari vuorohoitoryhmään. Vuorovaikutuskortteihin vaikuttaa isolta osin vuorovaikutus, vuorovaikutuksen taso ja vuorovaikutushaasteet. Isoissa päiväkotiryhmissä tällaisilta ongelmilta ei voida välttyä, vaan niitä tulee esille jokaisessa päiväkotiarjen kasvatustilanteessa. Kasvattajilla riittää tässä hieman haastetta, varsinkin sellaisessa ryhmässä, jossa ikäeroa on lasten välillä jonkun verran, että miten vuorovaikutusta voidaan käsitellä ja miten siihen voidaan puuttua. Tarkoituksena on kumminkin päiväkodissa kasvattajilla luoda kaikille lapsille hyvä arki, hyvä olotila olla päiväkodissa ja olla päiväkodin ryhmässä mukana.

Vuorovaikutuskortteja tehdessäni tuli esille sellaisia asioita, joita en ennen opinnäytetyön kirjoittamista ajatellut ollenkaan. Asioita tuli vuorovaikutuksesta, vuorovaikutuksien vaikutteista ja vuorovaikutuksien haasteista. Myös tuli esille sellainen asia, että jos haluan onnistua korttien teossa, minun on miettävä kortit hyvin yksinkertaisiksi ja selkeiksi. Tämä lisäsi korttien piirtämisessä, hyvin paljon lisää ajatustyötä itselleni. Sillä halusin ryhtyessäni tekemään kortteja, että korteista tulisi oikeasti käyttökelpoiset ja monikäyttöiset, joista olisi päiväkodissa hyötyä vuorovaikutuksen haasteiden kanssa.

Aikatauluni eli opinnäytetyön aikana jonkin verran ja opinnäytetyö ei tullut valmiiksi suunnitelmassani aikataulussa. Vuorovaikutuskorttien työstäminen vaati enemmän aikaa, mitä aluksi ajattelin. Kortit piti ajatella ja suunnitella monella eri tavalla ja pohtia miten niistä tulisi lasten näköiset. Myös korttien selkeys sekä sukupuolineutraalisuus piti koko ajan huomioida korttien teon aikana. Myös jonkun verran muiden opintokurssien takia olen joutunut joustamaan aikataulustani.

Aina projektien loppuvaiheessa voi miettiä, mitä olisi voinut tehdä paremmin, mihin käytin turhaan liikaa aikaa ja mikä taas olisi tarvinnut enemmän aikaa. Aina voi miettiä, miten olisin voinut saavuttaa vielä paremman lopputuloksen. Mutta olen tällä hetkellä tyytyväinen kehittämiini vuorovaikutuskortteihin, ne ajavat ase-

mansa eli sen mihin ne on tehty. En usko, että kortteja olisin ainakaan saanut paremmiksi, ne ovat hyvät näin. Kortteihin käytin paljon aikaa ajatustyöhön, välillä taisin myös ajatella asioita turhan vaikeaksi. Onneksi korttien piiruksista olen saanut mielipiteitä ystäviltä ja kavereilta, ja tämä on taas herättänyt omia ajatuksia eteenpäin.

Tulevaisuutta ajatellen ajattelin, että nämä kehittämäni ja työstämän vuorovaikutuskortit ovat varmasti todella hyvä työkalu itsellenikin. Lisäksi varhaiskasvatuksessa niin kuin monessa muussakin tilanteessa vuorovaikutus on todella tärkeässä asemassa tilanteiden ja ohjauksen onnistumiseen. Vuorovaikutus on kumminkin usein tilanteiden pohja, jonka päälle kootaan joku tekeminen tai asia. Vuorovaikutus myös vaikuttaa lasten kehitykseen.

LÄHTEET

Aaltonen, R., Lehtinen, T., Leppänen, K., Peltonen, T., Tarvo, M., Tuunainen, P. & Viherä-Toivoinen, A. 2008. Havainnointi ja pedagoginen tuki 3-5 -vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa. Kuvailulehti. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, Oppaita ja työkirjoja. PDF- tiedosto. Saatavissa: http://www.socca.fi/files/486/Havainnointi_pedagoginen_tuki_varhaiskasvatuksessa_2008.pdf [viitattu 29.12.2017].

Almqvist, F. 2000. Psykkisten rakenteiden kehitys, Ihmisen elämänkaari & Leikki-ikä ja varhainen kouluikä. Teoksessa: Javanainen, M. (toim.), Lasten- ja nuorisopsykiatria. Vol. I: Lapsen ja nuoren psyykinen kehitys. 12–34. Gummerus Kirjapaino Oy.

Eettiset ohjeet. JHL 2014. JHL:n Varhaiskasvatuksen eettiset periaatteet. PDF-tiedosto. Saatavissa: http://www.jhl.fi/files/attachments/ota_sylin/jhl_eettiset_ohjeet_varhaiskasvatus.pdf [viitattu 10.12.2017].

Hamk 2014. Tutkivan toiminnanluotettavuuden kriteerit. PDF- dokumentti. Saatavissa: http://www.hamk.fi/verkostot/kudos/tutkiva-toiminta/Documents/HAMK_17_Luotettavuuskriteerit.pdf [viitattu 25.1.2018].

Helenius, A. & Korhonen, R. 2011. Leikistä kieleen. Teoksessa Lapsi ja kieli, Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa -opas 13. Toim. Välimäki, A. 70 –75. Helsinki: Unigrafia Oy – Yliopistopaino.

Hellström, M., 2000. Sata sanaa kasvatuksesta. 45 – 61. Juva: WS Bookwell Oy.

Holkeri-Rinkinen, L. 2009. Aikuinen ja lapsi vuorovaikutusta rakentamassa. 142 – 144. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print.

Hudeide, K. 2011. Vägledande i praktiken: genomförande av ICDP- programmet. 9–10. Stockholm: Karneval förlag.

Hujala, E. & Turja, E. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 13 –16. Juva: Bookwell Oy.

Kaunisto, M. 2015. ”Mun tärkein tehtävä on se, et siellä olis hyvä fiilis” Ryhmänjohtajien käsityksiä ryhmän ilmapiiristä ja siitä huolehtimisesta. Tampereen Yliopisto. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Puheviestinnän pro gradu -tutkielma. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. <https://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97823/GRADU-143797761.pdf?sequence=1> [viitattu 11.1.2018].

Kielijelppi. 2004 –2010. Ryhmä ja ryhmäviestintä. Saatavissa: <http://kielijelppi.virtamieli.fi/puheviestinta/ryhma-ja-ryhmaviestinta> [viitattu 6.3.2017].

Koivunen & Lehtinen. 2015. Kasvu kiikarissa, hyvinvoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. 128–159. Juva: Bookwell, PS-kustannus.

Koivunen, P. 2009. Hyvä päivähoito, työkaluja sujuvaan arkeen. 40 –47. Juva: WS Bookwell Oy, PS-kustannus.

Korkeamäki, R. 2011. Kieli ja vuorovaikutus oppiympäristöissä. Teoksessa Lapsi ja kieli, Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa -opas 13. Toim. Välimäki, A. 42–53. Helsinki: Unigrafia Oy – Yliopistopaino.

KvaliMOTV s.a. Tutkimuksen luetettavuus ja arviointi. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3.html [viitattu 25.1.2018]

L.T. Heikkinen, H., Roivio, E. ja Syrjälä, L. 2008. Toiminnasta tietoon, toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Hansaprint Direct Oy.

Laine, K. 2014. Lapsen sosiaalinen maailma päivähoitossa. Teoksessa Lasten parhaaksi, Lähihoitaja varhaiskasvattajana. 3.painos. Toim. Virolainen, A. 84–85. Porvoo: Bookwell Oy.

Laki lasten päivähoitosta 1973/36

Launonen, K. 2007. Varhainen vuorovaikutus. Papunetin materiaali. Saatavissa: http://papunet.net/fileadmin/muut/vuorovaikutus/varhainen_vuorovaikutus.pdf [viitattu 11.1.2018].

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. uudistettu painos 3. 14– 172. Jyväskylä: International Methelp Ky Gummerus kirjapaino Oy.

Metsämuuronen, J. 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 4. 1.painos. 74–75. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

MLL 2017a. 1–2-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/1-2-v/1-2-vuotiaan-personallisuuden-kehitys/> [viitattu 21.12.2017].

MLL 2017b. 1–2-vuotiaan älyllinen kehitys. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/1-2-v/1-2-vuotiaan-alyllinen-kehitys/> [viitattu 21.12.2017].

MLL 2017c. 1–2 v. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/1-2-v/> [viitattu 20.12.2017].

MLL 2017d. 2–3-vuotiaan älyllinen kehitys. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/2-3-v/2-3-vuotiaan-alyllinen-kehitys/> [viitattu 29.12.2017].

MLL 2017e. 3–4 v. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/3-4-v/> [viitattu 29.12.2017].

Nurmilaakso, M. 2011. Pienen lapsen kielellinen tietoisuus osana kielen kehitystä. Teoksessa Lapsi ja kieli, kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa - opas 13. Toim. välimäki, A. 28– 41. Helsinki: Unigrafia Oy – Yliopistopaino.

Päiväkoti Hulivili s.a. Asikkalan kunta. Saatavissa: <https://www.asikkala.fi/lapset-ja-nuoret-koulutus/varhaiskasvatus-ja-esiopetus/paivakodit/paivakoti-hulivili/> [viitattu 27.2.2017].

Räsänen, H. 2014. Kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät. Hämeen Ammattikorkeakoulun opetus materiaali. Saatavissa: http://www.hamk.fi/verkostot/kudos/menetelmat/Documents/4_Kvalitatiiviset_tutkimusmenetelmaet.pdf [viitattu 10.12.2016].

Sajaniemi, N., Suhonen, E., Nislin, M. ja E,Mäkelä, J. Stressin säätely, Kehityksen, vuorovaikutuksen ja oppimisen ydin. 61 – 167. Jyväskylä: PS-kustannus.

Satu Oy 2014. Päivähoitolain mukaan päivähoitoa on kunnan mahdollisuuksien mukaan järjestettävä vanhempien tai muiden huoltajien toivomassa muodossa. Liitetiedosto. Saatavissa: http://web.satuoy.fi/haijaan_pk/liitetiedostot/editori_materiaali//19216.pdf [viitattu 10.12.2016].

Suoranta, J. 2002. Kasvatuksellisesti näkeväksi. 4. painos. 29 –32. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, Juvenes-Print.

Tilastokeskus, Yritystilastot 2012. Tutkimus- ja kehittämistoiminta. Excel-lomake. Saatavissa: https://www.jyu.fi/yliopistopalvelut/tilastot/maaritykset/tk_lomake_2012.xlsx [viitattu 10.12.2016].

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistaminen ja tiedontuotantoon. 3. korjattu painos. 85 – 88. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy- Juvenes Print.

Wallamies, M. 2007. Eettinen kasvu ja dialogisuus draaman näyttämöllä. Valokielassa päiväkodin draamaprosessi. Turun Yliopisto: Väetöskirja. PDF-tiedosto. Saatavissa: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/6073/Walamies-Molla.pdf?sequence=3&isAllowed=y> [viitattu 18.1.2018].

Varhaiskasvatus ja esiopetus s.a. Asikkalan kunta. Saatavissa: <https://www.asikkala.fi/lapset-ja-nuoret-koulutus/varhaiskasvatus-ja-esiopetus/> [viitattu 27.2.2017].

Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. 50–55. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vironen, A. 2006. Varhaiskasvatus arjen toimijana; Leikki. Teoksessa Lapsen parhaaksi, lähihoitaja varhaiskasvattajana. 1.painos. Toim. Virolainen, A. 150–167. Helsinki: Edita Prima.

Vuorovaikutustaitoja voi oppia s.a. Suomen Mielenterveysseura. Saatavissa: <http://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/ihmissuhteet/vuorovaikutustaitoja-voi-oppia> [viitattu 10.12.2016].

Väestöliitto 2017. Vuorovaikutus. Saatavissa: <https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/mina-ja-muut/ihmissuhteet/vuorovaikutus/> [viitattu 29.12.2017].

KUVALUETTELO

Kuva 1. Vuorovaikutuksen portaat. McDonald 2004. Kuva lainattu Papunetin internetti sivuilta. Saatavissa: <http://papunet.net/tietoa/miten-kommunikointi-ja-kieli-kehittyvat> [viitattu: 29.12.2017].

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Herkkyyskaudet. Suoralainaus. Koivunen & Lehtinen 2015. 135. Teoksesta Kasvu kiikarissa, hyvinvoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Juva: Bookwell, PS-kustannus.

Taulukko 2. Omat kysymykset haastatteluun Viikari-ryhmän työntekijöille. 2017.

